

Journal of MCU Kanchana Review

วารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์

2023

Vol. 3 No. 3 September – December 2023

ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม 2566

ISSN: 2773-952X (Online)

วารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์

Journal of MCU Kanchana Review

ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2566
Vol. 3 No. 3 September - December 2023

วัตถุประสงค์

วารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์ เป็นวารสารวิชาการมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานวิชาการ การศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความต่าง ๆ ในสาขาวิชาที่วิทยาลัยกาญจนบุรี ศรีโพธิ์บุลย์ เปิดสอนและมีความสัมพันธ์ ได้แก่ (1) พระพุทธศาสนาและปรัชญา (2) วิปัสสนาภาวนา (3) รัฐประศาสนศาสตร์และรัฐศาสตร์ รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 2) เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ตลอดจนการบูรณาการสหวิทยาการต่าง ๆ ของคณาจารย์ บุคลากร นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานอื่น อันเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม 3) เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีโพธิ์บุลย์ และสร้างความร่วมมือในการบูรณาการ การเรียนการสอนกับการเผยแพร่ผลงาน องค์ความรู้ของคณาจารย์ บุคลากร และนิสิตในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กระบวนการพิจารณาบทความจากผู้ทรงคุณวุฒิ

วารสารมีกระบวนการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิก่อนตีพิมพ์ โดยบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) ทั้งนี้บทความจากผู้นิพนธ์ภายในจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกหน่วยงานที่จัดทำวารสาร ส่วนบทความจากผู้นิพนธ์ภายนอกจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายใน หรือนอกหน่วยงานที่จัดทำวารสารที่มีความเชี่ยวชาญในสาขา และไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์

กำหนดออกเผยแพร่วารสาร

กำหนดเผยแพร่ปีละ 3 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน

ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม

กองบรรณาธิการ

ที่ปรึกษา

พระเทพปริยัติโสภณ

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบุลย์

บรรณาธิการบริหาร

พระครูสมุห์สมโภชน์ อินทวิริโย, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบุลย์

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

ดร. กนกวรรณ ปรีดีเปรม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบุลย์

กองบรรณาธิการ

รศ. ดร. สมโภชน์ เอี่ยมสุภาคิต

รศ. ดร. เมธาวี อุดมธรรมมานุภาพ

ผศ. ดร. ระชานนท์ ทวีผล

ผศ. เชิดชาย ดวงภมร

ผศ. ดร. มงคล พัชรวงษ์ศิริ

ผศ. ดร. ปริญญา ปิ่นสุวรรณ

ผศ. ดร. สาโรจน์ เผ่าวงศากุล

พระสุภกิจ สุปลโย, ดร.

ดร. เสกสิทธิ์ ปักซี่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบุลย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

สำนักงานกองบรรณาธิการ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบุลย์

บ้านห้วยสะพาน 368 หมู่ 12 ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน

จังหวัดกาญจนบุรี 71140

โทรศัพท์ 08-2936-9166

เว็บไซต์ www.kri.mcu.ac.th

อีเมล kanchanaJournal@gmail.com

บทบรรณาธิการ

วารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์ (Journal of MCU Kanchana Review) ได้รับคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) ในกลุ่มที่ 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการเผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความปริทรรศน์ของนักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษา ด้วยหวังให้เป็นตลาดแห่งองค์ความรู้ที่สามารถค้นคว้า ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่าง ๆ อย่างหลากหลาย วารสารมุ่งเน้นเปิดรับบทความทางด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา ด้านวิปัสสนาภาวนา ด้านรัฐประศาสนศาสตร์และรัฐศาสตร์ รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สำหรับฉบับนี้ได้รับความสนใจจากคณาจารย์ นักวิชาการ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และได้รับการพิจารณาจากกองบรรณาธิการให้เผยแพร่ได้ จำนวนความ 5 บทความ กองบรรณาธิการขอแนะนำบทความที่น่าสนใจ ดังนี้

การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี โดย นฤมล วอนเพียร, อติเทพ ประดับแก้ว, พชร วรรณวิวัฒน์ การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี และ 2) ศึกษาแนวทางการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรีในอนาคต เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 175 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์นำเสนอโครงการโดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

เครือข่ายนโยบายสาธารณะ: กรณีศึกษากองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ โดย เขมภัทท์ เย็นเปี่ยม บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเครือข่ายนโยบายสาธารณะ กรณีศึกษากองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ โดยเน้นการพิจารณาการปฏิบัติงานของกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ มีการสร้างเครือข่ายนโยบายสาธารณะใน 3 มิติ ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ขององค์กร ประกอบด้วย (1) เครือข่ายด้านสุขภาพ เป็นเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพมีความหลากหลายและถูกแบ่งออกเป็นเครือข่ายภาคประชาสังคม มีหน้าที่จัดตั้งหรือได้รับการสนับสนุนจากกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ทั้งทางตรงและทางอ้อมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีบทบาทและหน้าที่ต่าง ๆ (2) เครือข่ายด้านวิชาการ เกี่ยวข้องกับ

ด้านวิชาการมีทั้งเครือข่ายประชาสังคมแบบจัดตั้งและสนับสนุน รวมถึงเครือข่ายประชาสังคมภาครัฐ เครือข่ายประชาสังคมประกอบด้วยหลายหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญในการดำเนินนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ มีการร่วมมือกับหลายสถาบันการศึกษาและหน่วยงานวิจัย และ (3) เครือข่ายด้านสังคม เครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับด้านสังคมมีการแบ่งเป็นเครือข่ายประชาสังคมแบบจัดตั้งและสนับสนุน และเครือข่ายประชาสังคมภาครัฐ ในเครือข่ายประชาสังคมมีหน่วยงานที่มุ่งเน้นการพัฒนานโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพที่หลากหลาย เครือข่ายภาครัฐมีร่วมมือกับหน่วยงานที่มีความชำนาญในการดำเนินนโยบายสาธารณะ

กองบรรณาธิการ วารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์ ขอขอบคุณผู้เขียนบทความทุกท่านที่ให้ความสนใจส่งบทความมาลงตีพิมพ์เผยแพร่ ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้เสียสละเวลาในการพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะ อันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาและปรับปรุงวารสารให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นต่อไป

พระครูสมุห์สมโภชน์ อินทวิริโย, ดร.
บรรณาธิการ

สารบัญ

วารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 3

การแสวงบุญ ณ สังเวชนียสถาน กับการพัฒนาศรัทธา ตามหลักพระพุทธศาสนา พระสุภกิจ สุปญโญ, พระ เมธีปริยัติวิบูลย์	159
เครือข่ายนโยบายสาธารณะ: กรณีศึกษากองทุน สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ เชมภัทท์ เย็นเปี่ยม	168
แนวทางการส่งเสริมทักษะชีวิตนักเรียนของโรงเรียน ศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการ ศึกษาพิเศษ อัญชลี กะการดี, ประเมศร์ กลิ่นหอม, มิตรภาณี พุ่มกล่อม	179
การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี นฤมล วอนเพียร, อติเทพ ประดับแก้ว, พชร วรรณวิวัฒน์	190
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและทักษะในยุคดิจิทัลของผู้ บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุง เพชร ระ นคร ณฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร, เบญจมาศ หมื่นสาย	198

การแสวงบุญ ณ สังฆสถาน
กับการพัฒนาศรัทธาตามหลักพระพุทธศาสนา
Buddhist pilgrimage the Main Buddhist Pilgrimage Places
Faith development process Buddhism

พระสุภกิจ สุปญโญ¹ และ พระเมธีปริยัติวิบูลย์²

Phra Supakit Supanyo¹ and Phra Methipariyattiwibun²

วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีโพธิ์ มหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

Kanchanaburi Sripaiboon Priest Colleges, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: ¹vi10.aquare333@gmail.com; ²Siripum1977@gmail.com

Retrieved: November 14, 2023; Revised: December 12, 2023; Accepted: December 13, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้ ต้องการนำเสนอให้เห็นว่า “ศรัทธา” เป็นหลักคำสอนที่มีความสำคัญของพระพุทธศาสนาเป็น หลักความจริงที่พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ให้คู่กับปัญญา ซึ่งเรียกว่า ศรัทธาเพื่อปัญญา แม้ว่าพระพุทธเจ้าจะทรง สอนให้คนมีศรัทธา แต่ศรัทธาของพระองค์นั้นต้องผ่านการพิจารณาไตร่ตรองด้วยปัญญาให้รอบคอบเสียก่อน สังฆสถาน คือ สถานที่ที่ซึ่งมาแล้วทำให้เกิดการกระตุ้นเตือนใจสำหรับคนที่มีศรัทธาจะทำให้เกิดการ กระตุ้นเตือนจิตใจของตนเอง ทำให้ตื่นมามองดูสิ่งที่ไม่เคยมอง ทำให้นึกได้ถึงสิ่งที่ไม่ได้นึก เพราะผู้มีศรัทธาใน ปัญญาตรัสรู้ของ พระพุทธเจ้าที่เราเรียกว่าเป็นชาวพุทธนั้น บางครั้งหรือหลายครั้งก็ประมาณไปพระองค์ ทรงแสดง ธรรมะ กระตุ้นเตือนจิตใจให้มานึกถึงธรรมะ ให้มานึกถึงความจริง หรือแม้เห็นเหล่าพระอรหันต์ที่ท่านเดินทาง จาริก ท่านเหล่านั้นเป็นผู้หมดจดจากกิเลสแล้ว ได้ทำประโยชน์ตนอย่างสูงสุด คุ่มค่ากับการเกิดมาเป็นมนุษย์พบ พระพุทธศาสนาแล้ว ก็กระตุ้นเตือนตัวเองว่าควรพัฒนาศรัทธาเพื่อปัญญาให้ดีที่สุด

คำสำคัญ: สังฆสถาน; การพัฒนาศรัทธา; พุทธศาสนา

Abstract

This article wants to suggest that "faith" is an important doctrine of Buddhism. It is the principle that the Buddha teaches with wisdom. It is called "faith for wisdom." Although the Buddha taught the faith to be faithful, his faith must be carefully considered. The main Buddhist pilgrimage places then provide a wake-up call for those who believe in them to trigger their own urges. We wake up and look at things that we haven't thought of, because those who have faith in the wisdom of the Buddha are called Buddhists. Sometimes, or many times, when you're a little bit dismissive, he starts to remind me of Dharma, which is to think of truth or even see the heroes you travel from. Has benefited one's most desperately. It is worth the birth of a human being, meeting Buddhism, and encouraging yourself to make the best of faith in wisdom.

Keywords: The Main Buddhist Pilgrimage Places; Faith Development Process; Buddhism

บทนำ

ประเทศไทยเป็นดินแดนแห่งพระพุทธศาสนาเป็นประเทศเดียวในโลกที่มีชาวพุทธนับถือพระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิม ที่ยังพร้อมด้วยหลักธรรม หลักวินัย หลักปฏิบัติ ยังดำรงคงไว้ซึ่งแก่นแท้ของความเป็นพุทธตั้งแต่สมัยพุทธกาลมาจนถึงปัจจุบัน มีจำนวนประชากรที่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมากที่สุดของประเทศ และยังเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาของโลกในปัจจุบัน มีแนวทางและหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างครบถ้วนชัดเจนและพุทธบริษัทยังได้มีโอกาสปฏิบัติศาสนกิจอย่างสมบูรณ์ ทั้งมีการให้ทาน รักษาศีลและฟังธรรมอีกทั้งยังมีการสวดมนต์พระสูตรในโอกาสสำคัญๆ การบรรยายเรื่องพระพุทธศาสนาหรือเรื่องพระพุทธประวัติ สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องเกี่ยวกับดินแดนพุทธภูมิแทบทั้งสิ้น (จันทร์ตน์ มั่นวิเชียร, 2560) เพื่อปลูกฝัง และยังศรัทธาปสาทะของพุทธบริษัทให้มั่นคง

พระพุทธศาสนาเห็นว่าศรัทธาเป็นองค์ธรรมที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรกและแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องศรัทธาในพระพุทธศาสนามีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่โดดเด่น และเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนในเรื่องศรัทธาในพระพุทธศาสนา จึงควรศึกษาศรัทธาในด้านต่าง ๆ ให้ครบถ้วน โดยเริ่มต้นจากประเภทของศรัทธา บ่อเกิดศรัทธาหน้าที่และความสำคัญของศรัทธาอันเป็นบริบทที่จะช่วยให้ทราบความหมายศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้ชัดเจนขึ้นตามลำดับ แต่เนื่องจากพุทธศาสนิกชนชาวไทยยังไม่มีโอกาสได้สัมผัสแดนดินถิ่นกำเนิดแห่งพระพุทธศาสนาทุกคน จึงอาจเกิดความไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้ในเรื่องราวและสถานที่ตามที่ปรากฏในพุทธประวัติ พุทธศาสนิกชนชาวไทยจึงทำได้เพียงการสร้างมโนภาพและจินตนาการไปตามคำภีร์และตำราที่เรียนรู้มา

อินเดียเป็นดินแดนต้นกำเนิดของพระพุทธศาสนา หากเปรียบเทียบการบำรุงต้นไม้นั้นต้องรดน้ำพรวนดินใส่ปุ๋ย ต้นไม้จึงจะเจริญงอกงาม การไปจาริกแสวงบุญ ก็เช่นเดียวกัน ถ้าต้องการปลูกฝังและเพิ่มศรัทธาได้อย่างเต็มที่ ก็ต้องไปยังแผ่นดินพุทธภูมิ แดนชมพูทวีป อันเป็นดินแดนต้นกำเนิดแห่งพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ ในอดีตระหว่างบำเพ็ญบารมีเป็นพระโพธิสัตว์ก็ได้อาศัยการบำเพ็ญบารมีในแผ่นดินชมพูทวีปแห่งนี้ การเดินทางไปจาริกบุญจึงเท่ากับการได้เดินตามรอยพระพุทธร่องค์และพระอริยเจ้าทั้งหลาย เป็นการมาถึงที่คือได้เห็นกับตาตนเอง ว่าเป็นพุทธสถานที่จริง ๆ เช่นต้นพระศรีมหาโพธิ์ เป็นต้นไม้ที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้ พระแท่นวัชรอาสน์ คือที่พระพุทธองค์ทรงประทับนั่งบำเพ็ญธรรม จนได้บรรลุอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นการได้ยินกับหู คือได้ฟังเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงในอดีต ณ สถานที่นั้น ๆ ดุจได้ย้อนเวลากลับไปในห้วงเวลาแห่งพุทธกาลอีกครั้ง ทบทวนความรู้ จากที่ได้เคยได้ยินได้สดับรับฟังมา ณ สถานที่จริง เหมือนราวกับว่าได้ย้อนกลับเข้าไปอยู่ในเหตุการณ์จริง เป็นการมาเห็นกับตา สัมผัสเห็นด้วยตนเอง ซึ่งเหมือนกับดูจากภาพ ผ่านสื่ออื่น ๆ ซึ่งสามารถสัมผัส เข้าถึง มองเห็นรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ ด้วยความลึกซึ้ง มาสัมผัสกับใจ ได้สัมผัสความรู้สึกที่เกิดจากภายในจิตของตนเอง ความรู้สึกภายในที่มีอาจอธิบายออกมาเป็นคำพูด ด้วยประโยคใด ๆ ได้ บางท่านเกิดความเอิบอิ่มใจเกิดปีติน้ำตาไหลโดยไม่ทราบสาเหตุ ความรู้สึกเหล่านี้เป็นความรู้สึกอันเกิดจากภายใน ซึ่งความรู้สึกเช่นนี้จะเกิดได้ก็ต่อเมื่อได้มาสัมผัสด้วยใจตนเอง ณ สถานที่จริง ๆ เช่นนี้ เท่านั้น ที่สำคัญที่สุดนั้น ให้พิจารณาในเนื้อหาสาระในมหาปริณิพพานสูตร อันเป็นพระสูตรที่กล่าวถึงเหตุการณ์ก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระพุทธร่องค์ได้ตรัสกับพระอานนท์ว่า “อานนท์ สังเวชนียสถาน 4 แห่งนี้เป็นสถานที่ที่กุลบุตรผู้มีศรัทธาควรไปดู ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาผู้มีศรัทธาจะมาดู ด้วยระลึกว่า ตถาคตประสูติในที่นี้ว่า ตถาคตได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณในที่นี้ ว่า ตถาคตประกาศธรรมจักรอันยอดเยี่ยมในที่นี้ ว่า ตถาคตได้เสด็จดับขันธปรินิพพาน ด้วยอนุปาทิเสสนิพพานธาตุในที่นี้” (ที.ม.(ไทย) 10/202/150-151) “อานนท์ ขนเหล่าใดเหล่าหนึ่ง จาริกไปยังเจดีย์ 4 สถานที่เหล่านั้น แล้วมีจิตเลื่อมใสขนเหล่านั้นทั้งหมด เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตกจักเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์” (ที.ม.ไทย 10/131/135)

เมื่อศรัทธามีความตั้งมั่น มั่นคงเป็นอย่างดีแล้ว จึงเป็นรากฐานที่สำคัญที่ก่อให้เกิดปัญญาตามรู้ตามเห็น ตามความเป็นจริงในสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงวางเป็นแนวทางให้ปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้ปฏิบัติ ธรรมสมควรแก่ธรรม เพื่อจุดหมายปลายทางแห่งความพ้นทุกข์ หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏนี้ หากแม้ว่ายังไม่สามารถถึงความพ้นทุกข์ได้ศรัทธาที่เป็นรากฐานของปัญญานั้นก็สามารถนำพาชีวิตให้มีความสุข กายสบายใจทั้งยามสุขและยามทุกข์ ไม่หลงใหลมัวเมาไปกับกิเลสและกามคุณทั้งหลาย ประกอบชีวิตของตนเองได้อย่างถูกต้องตามแนวพุทธธรรม

แนวคิดเรื่องกระบวนการพัฒนาศรัทธาตามแนวพุทธศาสนาจากการจาริกแสวงบุญ ณ สังเวชนียสถาน 4 พบว่า แนวคิดเรื่องจิตในทางพระพุทธศาสนา สามารถนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์กับชีวิตประจำวันได้หลาย ประการ ทั้งในเรื่องการเรียนการสอน การพัฒนาตนเองและปัญหาเรื่องทุกข์ เป็นการเพิ่มแรงศรัทธาที่ส่งผลต่อการ พัฒนาปัญญาโดยตรง พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า “มโนปุพพคมา ฌมมา มโนเสฏฐา มโนมยา” (ขุ.ธ. ไทย 25/1/15) ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้ามีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ ซึ่งสิ่งนี้เป็นภาวการณ์ที่พระพุทธองค์ทรงนำไปใช้ได้ผล มาแล้ว

กระบวนการพัฒนาศรัทธา

การพัฒนาศรัทธาตามหลักพระพุทธศาสนาถือว่าศรัทธาต้องมาพร้อมกับปัญญาเสมอกล่าวคือ ศรัทธา ในกระบวนการพัฒนาตามหลักพุทธศาสนานั้น หมายถึง ความเชื่อมั่น การซาบซึ้ง ความมั่นใจเหตุเท่าที่ตนสามารถ พิจารณาเห็นได้ คำสอนของพระพุทธองค์นั้นจึงมีทั้งในชั้นของศรัทธาและปัญญา ด้วยศรัทธานั้นในแง่หนึ่ง พุทธศาสนิกชนก็อยากจะมาเฝ้านมัสการพระพุทธเจ้า ด้วยการไปดูไปรู้ไปเห็น ไปเยือนสถานที่ที่สำคัญที่เกี่ยวข้อง พระองค์ เราเรียกสถานที่ที่พระพุทธเจ้าเคยเสด็จประทับว่าเป็นเจดีย์ชนิดหนึ่งเจดีย์ คือสิ่งที่เตือนใจให้เราระลึกถึง พระพุทธเจ้า เมื่อน้อมใจรำลึกถึงพระองค์ บรรดาพุทธบริษัทก็มีความรู้สึกปลื้มใจ เป็นเครื่องเจริญศรัทธา และศรัทธานี้ก็จะน้อมนำจิตใจของบุคคลนั้น ๆ ให้เจริญงอกงามในธรรม แต่ศรัทธาจะเกิดผลดังกล่าวได้จะต้อง สัมพันธ์กับปัญญา ศรัทธาในพระพุทธศาสนานั้นท่านให้เกื้อกูลและจะต้องนำไปสู่ปัญญาเสมอ ศรัทธาของเรา นำไปสู่ปัญญาเบื้องต้น โดยเป็นเครื่องเตือนใจให้ระลึกถึงคำสอนของพระองค์ เมื่อบรรดาพุทธบริษัทระลึกถึงพระ พุทธเจ้าด้วยศรัทธา ใจก็จะน้อมไปถึงคำสอนของพระองค์จะไม่ติดอยู่แค่เจดีย์ สถานที่หรือพระรูปกายของพระองค์ เท่านั้น ใจจะน้อมนึกไปถึงว่า พระองค์ทรงสอนเราไว้ให้เราประพฤติปฏิบัติดีงามอย่างนี้ เมื่อเราระลึกถึงพระองค์แล ว ก็มาระลึกถึงคำสอนของพระองค์ ทำให้มีผลในทางปฏิบัติเป็นประโยชน์แก่ชีวิตของเรา ยิ่งกว่านั้นเมื่อเราปฏิบัติ นอกจากมีผลต่อชีวิตของเราเองแล้ว ก็ยังมีผลต่อสังคม ต่อเพื่อนมนุษย์ ต่อโลก เมื่อทุกคนประพฤติดีปฏิบัติชอบ ตามคำสั่งสอนของพระองค์ก็จะทำให้โลกนี้มีสันติสุขสืบต่อไป (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2556)

ศรัทธาที่ประกอบพร้อมด้วยปัญญา ย่อมส่งผลให้ความเชื่อมั่นมีกำลังเป็นสื่อนำไปสู่ปัญญา นั่นก็คือเมื่อ เกิดความเชื่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็เป็นสิ่งจูงใจให้เกิดความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าหาเหตุผล จึงเป็นกระบวนการใน การพัฒนาปัญญา ดังนี้คือ (จักรแก้ว นามเมือง, 2566)

1. ศรัทธาเป็นเพียงขั้นหนึ่งในกระบวนการพัฒนาปัญญา และกล่าวว่าเป็นขั้นต้นที่สุด
2. ศรัทธาที่พึงประสงค์ คือต้องเป็นความเชื่อที่มีปัญญารองรับ เป็นความเชื่อที่มีเหตุผล
3. ศรัทธาที่ใช้อารมณ์ เป็นความเชื่อที่มลาย เป็นสิ่งที่ต้องกำจัดหรือแก้ไขให้ถูกต้อง
4. ศรัทธาที่มุ่งหมายในกระบวนการพัฒนาปัญญานั้น เป็นศรัทธาที่กระตุ้นให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น อยากริสุจน์ความจริงจึงมุ่งมั่นที่จะค้นหาความรู้ นั้น ๆ

5. คุณประโยชน์ของศรัทธามี 2 ลักษณะคือ ศรัทธาเป็นปัจจัยให้เกิดปิตีซึ่งทำให้เกิดความสงบเยือกเย็น นำไปสู่สมาธิและปัญญาในที่สุด และศรัทธาทำให้เกิดความเพียรพยายามที่จะปฏิบัติ มุ่งมั่นค้นหาความรู้ที่เกิดจากความเชื่อนั้น ๆ ให้รู้แจ้งเห็นจริง นำไปสู่ปัญญาในที่สุด

6. ศรัทธาเป็นไปเพื่อปัญญา เมื่อเกิดศรัทธาต่อเรื่องใด ๆ สิ่งใด ๆ ก็ตาม ก็คิดเห็นเหตุผล หรือค้นหาความจริงนั้น ๆ ดังนั้นศรัทธาจึงส่งเสริมค้นคิดหาเหตุผล ด้วยความพึงพอใจและเต็มใจ การขอร้องให้เชื่อก็ดี การบังคับให้ยอมรับความจริงตามที่กำหนดก็ดี การขู่ให้เชื่อก็ดี เป็นวิธีการที่ไม่ใช่สิ่งที่ก่อให้เกิดศรัทธา

ศรัทธาที่ถูกต้องเป็นสื่อนำไปสู่การพัฒนาปัญญา แบ่งออกเป็น 4 ประการ คือ

1. กัมมสัทธา เชื่อกรรม เชื่อการกระทำ เชื่อกฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งรู้ ย่อมเป็นกรรม คือ เป็นความดีความชั่วมีขึ้นในตนเป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป

2. วิปากสัทธา เชื่อวิบาก เชื่อผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือ เชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วต้องมีผล และผลต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว

3. กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของ จะต้องรับผิดชอบ เสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน

4. ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มั่นใจในองค์พระตถาคต ว่าทรงเป็นสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง 9 ประการ ตรัสธรรม บัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์คือเราทุกคนนี้ หากฝึกตนด้วยดี ก็เข้าถึงภูมิธรรมสูงสุดบริสุทธิ์หลุดพ้นได้ ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้เป็นแบบอย่าง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2556)

ดังนั้น กระบวนการพัฒนาศรัทธาในทางพระพุทธศาสนา ต้องน้อมนำความรู้สึกลึกซึ้งเข้าสู่ภายในของบุคคลนั้น ๆ อย่างลึกซึ้ง ทำให้เจริญงอกงามในธรรมอย่างถึงที่สุด โดยอาศัยปัญญาพิจารณา วิเคราะห์ในสิ่งที่ควรเชื่อหรือไม่ควรเชื่อ เมื่อเชื่อแล้วก็ค้นหาข้อเท็จจริง ว่าสิ่งที่เชื่อนั้นสามารถนำไปให้ชีวิตพ้นทุกข์ได้จริงหรือไม่ จึงกล่าวได้ว่า ศรัทธาในพระพุทธศาสนานั้นท่านไท่เกื้อกูลและจะต้องนำไปสู่ปัญญาเสมอ

เป้าหมายสูงสุดของศรัทธา

พระพุทธศาสนาเถรวาท ถือว่าหลักความเชื่อหรือศรัทธาเป็นหนทางแห่งการเริ่มต้น สำหรับการดำเนินไปสู่เป้าหมายสูงสุด ศรัทธาจึงไม่ใช่เป้าหมายในตัวมันเอง ศรัทธาต้องนำไปสู่การลงมือปฏิบัติ และภาระที่สำคัญคือ ศรัทธานำไปถึงขั้นทดลองปฏิบัติและคอยจรโลงการปฏิบัติให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อพิสูจน์ความจริง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2557) เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อยังกุศลธรรมให้ถึงพร้อม เมื่อบุคคลประกอบความเพียรอย่างสม่ำเสมอ จนปัญญาหรือญาณทัสสนะ ทำให้มีความรู้ความเห็นสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง ทำให้ตัดกิเลสได้แล้ว ในขั้นสุดท้าย เป็นอิสระจากศรัทธาทั้งปวง ซึ่งเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ในระยะเริ่มต้นเท่านั้น เมื่อโลกุตตรปัญญาเกิดขึ้นแล้ว ศรัทธาก็จะต้องจากไป ถ้าศรัทธายังอยู่ก็แสดงว่ายังไม่บรรลุเป้าหมาย เพราะตราบได้ยังเชื่อต่อจุดหมายนั้นอยู่ ก็แสดงว่ายังไม่ได้เข้าถึงจุดหมายนั้น ต่อเมื่อได้ประจักษ์เห็นจริงถึงเหตุผล จึงพูดได้ว่าพระพุทธศาสนานั้นสามารถเข้าสู่ศรัทธาแต่บรรลุได้โดยปัญญา ปัญญาจึงเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ที่สุดที่ทำให้หลุดพ้นเรียกว่า ปัญญาวิมุตติ

ปัญญา หมายถึง ความรู้ความหยั่งรู้เหตุผล ปัญญาที่ถูกต้องในกระบวนการพัฒนา มีลักษณะ 3 ประการ คือ ปัญญาที่ถูกต้องในกระบวนการพัฒนา มีลักษณะ 3 ประการ คือ

1. ความฉลาดในความเจริญ ครอบรู้ทางเจริญ และเหตุแห่งความเจริญและประโยชน์ของความเจริญ (อายุโกศล) หมายถึง รู้ว่าอะไรคือความดี ความเจริญที่แท้ และก็รู้ด้วยว่าอะไรคือสาเหตุให้เกิดความดีความเจริญนั้น

2. ความฉลาดในความเสื่อม รอบรู้ความเสื่อม เหตุของความเสื่อมและโทษของความเสื่อม (อปายโกศล) หมายถึง รู้ว่าอะไรคือความเสื่อม และอะไรคือเหตุทำให้เกิดความเสื่อม

3. ความฉลาดในอุบาย รอบรู้วิธีแก้ไขเหตุการณ์และวิธีที่จะทำให้สำเร็จ ความรู้จักวิธีการละเหตุความเสื่อมและวิธีการสร้างเหตุแห่งความเจริญ (อปายโกศล) หมายถึง รู้ทั้งสองด้านคือรู้แบบครบวงจร (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2556)

จากการที่พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธาที่ถูกต้องดังกล่าวข้างต้น ที่เปิดโอกาสให้ทุกคนให้ได้ใช้สติปัญญาความคิดเห็นของตนพิจารณาอย่างเต็มที่มาก่อนแล้ว จึงค่อยเชื่อโดยนัยนี้ศรัทธาจึงต้องนำไปสู่ปัญญา เรื่องนี้พระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสเตือนอยู่เสมออย่างเช่นพระสาวกองค์หนึ่งในสมัยพุทธกาลคือ พระวัคกลี เมื่อบวชแล้วก็มี ความหลงใหลในพระรูปกายของพระพุทธเจ้า คือติดใจในพระรูปโฉมของพระพุทธเจ้ามาก วันหนึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสกับพระวัคกลีว่า “ดูก่อนวัคกลี เธอจะตามดูไปทำไมกับร่างที่เปื่อยเน่าได้นี้ ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา ผู้ใดเห็นเรา ผู้นั้นเห็นธรรม” (ส.ช. (ไทย) 17/216) อันนี้เป็นคำตรัสเตือนสติที่สำคัญมาก และเป็นการโยงศรัทธาไปสู่ปัญญา เป็นการใชศรัทธาให้เป็นประโยชน์ ศรัทธาที่เกิดจากการมีความเลื่อมใสในองค์พระพุทธเจ้า อย่างที่โอกาสมานมัสการพระองค์ ณ สถานที่นี้จะเป็เครื่องเตือนใจเราให้ระลึกต่อไปถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า คือตัวธรรมะ และพยายามประพฤติปฏิบัติให้เกิดผลต่อชีวิตอย่างแท้จริง

พระพุทธศาสนา

ความหมายของพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนามาจาก 3 คำ คือคำว่า พระ มาจากคำว่า "วร" แปลว่า "ประเสริฐ" ถ้าหมายถึงบุคคลจะหมายถึง ผู้มีศีล มีธรรม ตั้งใจฝึกฝนอบรมตนเองเพื่อทำพระนิพพานให้แจ้ง ออกบวช เพื่อเว้นจากความชั่วทั้งปวงตั้งใจทำดีทุกอย่าง และกลั่นใจให้บริสุทธิ์ พุทธ แปลว่า ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานแล้ว คือรู้แจ้ง เห็นจริง ในสรรพสัตว์ และสรรพสิ่งทั้งปวง ด้วยญาณทัศนะ อันบริสุทธิ์ ที่หมดกิเลสแล้ว ศาสนา มาจากคำว่า "ศาสน" แปลว่า คำสอน พระพุทธศาสนา จึงแปลว่า คำสั่งสอนของผู้รู้แจ้ง เห็นจริง ในสรรพสัตว์ และสรรพสิ่งทั้งปวง หรือแปลว่า ศาสนาของพระพุทธเจ้า หรือ แปลว่าคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า คือการศึกษาหลักธรรม นำมาสู่การปฏิบัติธรรมเพื่อการดำรงชีวิตที่เป็นสุขและสงบเย็น เพื่อฝึกพัฒนาตนเองตามแนวพุทธธรรม เน้นการเรียนรู้ปริยัติและปฏิบัติควบคู่กัน เพื่อให้บรรลุผลแห่งการปฏิบัติสู่ปฏิเวธ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556)

พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับจิตมากกว่ากาย เพราะจิตเป็นต้นกำเนิดของการประพฤติดี-ชั่วทางกาย วาจา ความเศร้าหมองหรือผ่องใสของจิตมีผลต่อสุขภาพกายและสุขภาพใจ จิตสามารถทำให้เกิดในที่ดี (สุคติ) หรือไม่ดี (ทุคติ) ได้อีกด้วย หลักธรรมของพระพุทธศาสนาจึงเป็นเรื่องราวของการปฏิบัติและการใช้ชีวิตอย่างถูกต้องตรงแทบทั้งสิ้นเพราะพระพุทธองค์นั้นทรงสอนหลักธรรมเพื่อรักษาโรคจิตเพื่อให้เหล่าสาวกสามารถฝึกฝนจิตให้บรรลุธรรมได้นั่นเอง ความที่พระพุทธศาสนาเน้นย้ำในเรื่องจิตนั้นก็มิปรากฏในพระพุทธพจน์ที่ว่า “โลกถูกจิตนำไป ถูกจิตผลักดันไป จิตเป็นธรรมอย่างหนึ่งที่โลกทั้งหมดตกอยู่ในอำนาจ” (ส.ส. ไทย 15/62/73) “ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจชั่ว ก็จะพูดชั่วหรือทำชั่วตามไปด้วย เหมือนล้อที่หมุนไปตามรอยโคที่ลากเกวียน” (ขุ.ธ. ไทย 25/1/23)

พระพุทธเจ้าทรงเห็นความเป็นจริงว่าเราดำรงอยู่ได้อย่างไร ทรงเอาชนะความบกพร่องทั้งหมดของพระองค์ และทรงบรรลุถึงศักยภาพสูงสุดของพระองค์ ซึ่งในพระพุทธศาสนาเราเรียกว่า “การตรัสรู้” พระพุทธเจ้าไม่สามารถเพียงแค่ออกมือและทำให้ปัญหาทั้งหมดของเราหมดไป แต่พระองค์ทรงแสดงให้เห็นถึงเส้นทางที่เราสามารถเดินไปได้เพื่อปลดปล่อยตัวเองให้พ้นจากปัญหาชีวิตและพัฒนาคุณสมบัติที่ดีในจิตใจของเรา คือความศรัทธาและปัญญา ตลอดจนถึงเรื่องอื่น ๆ อีกมากมาย

พระพุทธศาสนามีเป้าหมายคือ เมื่อกล่าวถึงแนวคิดเรื่องการพัฒนาเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับจิตใจและกระบวนการทำงานของจิตที่พระพุทธศาสนาถือว่าจิตนั้นมีพลังในการควบคุมกาย แต่ถึงอย่างนั้นจิตก็ไม่ได้เป็นเอกเทศจากกายเพราะจิตกับกายจะต้องทำงานแบบอิงอาศัยซึ่งกันและกัน ในแง่จริยธรรมจิตมนุษย์หรือสัตว์มีความละเอียดอ่อนสามารถจำแนกประเภทได้อย่างหลากหลาย เมื่อนำแนวคิดเรื่องพุทธจิตวิทยาามาวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบกับแนวคิดเรื่องจิตวิทยาตะวันตกก็จะพบว่าจิตวิทยาตะวันตกศึกษาจิตและกระบวนการทำงานของจิตในแง่ของพฤติกรรมภายนอกด้วยการพิสูจน์ทดลองโดยหลักวิทยาศาสตร์ แต่พุทธจิตวิทยานั้นศึกษาจิตและกระบวนการทำงานของจิตในแง่ของการปฏิบัติเพื่อฝึกฝนจิตด้วยการปฏิบัติธรรมทั้งในด้านสมถะและวิปัสสนากรรมฐานโดยมุ่งทำให้จิตมีศักยภาพที่จะสามารถเอาชนะหรือควบคุมกิเลสได้

การที่พุทธศาสนิกชน มีศรัทธาในการดำเนินชีวิตที่ถูกตรงและสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีหลังจากที่ได้ไปจาริกแสวงบุญ เป็นด้วยกระบวนการกิจกรรมสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่ช่วยเสริมสร้างความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาให้มั่นคงหนักแน่นยิ่งขึ้น เมื่อศรัทธาเพิ่มขึ้นการปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบศีลธรรมอันดีงามจึงมีการพัฒนามากขึ้น เช่น การได้ไหว้พระสวดมนต์ เจริญสติภาวนา ปฏิบัติบูชาคุณพระรัตนตรัย ถือเป็นการประพฤติปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา หรือบุญกิริยาวัตถุคือ ทาน ศีล ภาวนา เป็นการพัฒนาตนเองตามแนวพุทธจิตวิทยาที่ครบองค์รวม การให้ทาน ตามหลักพุทธจิตวิทยานั้น ได้แก่ การให้รอยยิ้ม การสร้างเสียงหัวเราะ ในส่วนของการให้รอยยิ้มนั้นเป็นการสื่อถึง การให้ของขวัญแม้เพียงชิ้นเล็ก ๆ ก็ทำให้เกิดรอยยิ้มที่เปี่ยมสุขได้ อย่างไรก็ตาม การให้นั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งของ อาจเป็นการให้กำลังใจ ให้ความอบอุ่น ให้ความรู้ คำแนะนำ และหากเราอยู่ในสถานการณ์ความทุกข์ใจ ขอเพียงให้อภัยและโอ้อภัยกรรมต่อกัน ถือเป็นการให้ที่มีคุณค่าทางจิตใจและยิ่งใหญ่ในฐานะมนุษย์ คือ การตอบแทนคุณบิดามารดาและผู้มีอุปการะคุณ การที่บุคคลมีความกตัญญูต่อบุคคลอื่น ซึ่งเป็นเครื่องหมายของคนดี การรักษาศีล ตามหลักพุทธจิตวิทยานั้น ได้แก่ ทศณคต ศรัทธา ความมั่นใจ และการใช้จิตได้สำนึก เริ่มจากการมีศรัทธาจึงนำไปสู่ทัศนคติที่ถูกต้องในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม ทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) การไม่ทำความชั่วทั้งปวง การทำความดีให้ถึงพร้อม และการทำจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส ความเชื่อและการปฏิบัติตามหลักธรรมเหล่านี้ จะทำให้เราใช้ชีวิตได้อย่างสุขใจ การใช้หลักพุทธจิตวิทยา เรื่อง จิตได้สำนึกในการสร้างมโนภาพ และมีความเชื่อมั่นในการทำความคิด เราย่อมใช้ชีวิตในทุกขณะได้อย่างสุขสบายใจ เป็นการฝึกสติที่ได้อย่างหนึ่ง และสามารถทำได้ทันที ทุกที่ ทุกเวลา พยายามฝึกตนให้เป็นผู้เฝ้ามอง ทั้งอารมณ์และพฤติกรรมการแสดงออก จะคอยกำกับให้เราอยู่ในศีลธรรมอันดีงามเป็นการเจริญภาวนาให้เกิดความสงบในจิตใจเป็นสมาธิในชีวิตประจำวัน (อินทราณี ชันทอง, 2566) เป็นการปฏิบัติอย่างครบองค์รวมจากพื้นฐานของศรัทธาที่นำไปสู่ปัญญาในการปฏิบัติ ทั้งทางด้านร่างกาย สังคม จิตใจและปัญญา ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า ชีวิตที่เป็นอยู่ดี ด้วยมีการศึกษาทั้ง 3 คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ที่ทำให้พัฒนาครบ 4 คือ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2553) และนิยมใช้หลักภาวนา 4 เพื่อวัดหรือแสดงผลของกระบวนการฝึกศึกษาตามหลักไตรสิกขา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2557) ซึ่งสอดคล้องกับการส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีจึงสะท้อนถึงการพัฒนาวิตตามหลักพุทธจิตวิทยาอย่างเกื้อหนุนเชื่อมโยงกัน

การจาริกแสวงบุญ ณ สังฆเวณียสถาน 4

สังฆเวณียสถาน แปลว่า สถานที่อันเป็นที่ตั้งแห่งความสังเวช ที่ทำให้เกิดความสังเวช เป็นคำที่ใช้เรียกสถานที่เกี่ยวเนื่องกับพระพุทธเจ้าโดยเฉพาะ

สังฆเวณียสถาน หมายถึง สถานที่ที่ทำให้เกิดความรู้สึกระลึกถึงพระพุทธเจ้า เกิดความข่มขื่น เบิกบาน เกิดแรงบันดาลใจที่จะทำความดี เมื่อได้ไปพบเห็น สังฆเวณียสถาน มี 4 แห่ง คือ

1. สถานที่ประสูติ ปัจจุบันเรียกว่า ลุมพินีหรือรุมมินเด
2. สถานที่ตรัสรู้ คือ ควางโพธิ์ ที่ตำบล พุทธคยา
3. สถานที่แสดงปฐมเทศนา คือ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี ปัจจุบันเรียก สารนาถ
4. สถานที่ปรินิพพาน คือ ที่สาละวันทยาน เมืองกุสินาราหรือกุสินคร (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556)

การแสวงบุญหรือการจาริกไปเพื่อทำการบูชาสังเวชนียสถาน เกิดขึ้นมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล เกิดจากศรัทธาที่ตั้งมั่นไม่สั่นคลอน โดยในสมัยนั้นชาวพุทธจะจาริกแสวงบุญโดยเดินทางมาเข้าเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ในภายหลังมีผู้ทูลถามพระพุทธเจ้าว่า เมื่อพระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว ผู้มีศรัทธาควรไปยังสถานที่ใด เพื่อยังให้เกิดความเจริญใจ (ด้วยศรัทธา เสมือนเข้าเฝ้าพระพุทธองค์) พระพุทธองค์ได้ตรัสตอบว่า สถานที่ควรไปเพื่อยังให้เกิดความแช่มชื่น เบิกบานใจ เจริญใจ และสังเวชใจเมื่อได้ไป คือ สังเวชนียสถานทั้ง 4 ตำบล (อง.จตุกก. ไทย 21/118/180)

การเดินทางจาริกแสวงบุญของชาวพุทธไทยในดินแดนพุทธภูมิ เป็นการเดินทางของพุทธศาสนิกชนผู้มีศรัทธาเพื่อไปสักการะสถานที่สำคัญในพระพุทธประวัติ หรือสปูเจตีย์ที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า ผู้เป็นพระบรมศาสดาแห่งพระพุทธศาสนา ในดินแดนที่เรียกว่าชมพูทวีปในสมัยพุทธกาล ผู้ที่คิดว่าจะเดินทางจาริกแสวงบุญให้ครบพุทธสถาน 4 แห่ง ตามตั้งใจได้นั้น จะต้องปลูกฝังคุณธรรมของผู้เดินทางจาริกแสวงบุญดังนี้

1. สัทธิโก มีความศรัทธา เชื่อมมั่น
2. ปหุตรโน มีทรัพย์ภายนอก ภายใน เหมาะแก่การใช้สอย
3. อโรโค โรคภัยไข้เจ็บไม่เบียดเบียน
4. ปริวารโ มีบริวารสนับสนุน
5. มัคคนายโก มีผู้นำพาที่เชื่อใจได้
6. มัคคุเทศโก มีผู้บรรยายที่ชำนาญ ให้ความรู้ (พระราชรัตนรังษี (วิริยฤทธิ์ วิริยฤทธิ์), 2543)

ผู้เดินทางมาจาริกแสวงบุญตามพุทธสถานในแดนพุทธภูมิ ล้วนมาด้วยกันด้วยพลังศรัทธาอันเกิดจากพุทธวจนะที่ทรงชี้แนวทาง เหมือนว่าเชื้อเชิญหรือกวักพระหัตถ์ให้ออกาสทองมาได้รับสิ่งที่ดี ๆ แก่ชีวิต โดยนำสังเวชนียสถาน 4 แห่ง มาสื่อการเข้าถึงพระรัตนตรัย ตามที่พระอานนท์ทูลถามพระพุทธองค์ก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพาน ที่สาละวันทยาน ในกรุงกุสินารว่า “เมื่อกาลก่อน พุทธบริษัทในทิศทั้งหลาย ต่างพากันมาเพื่อเฝ้าพระตถาคต ย่อมได้เห็น ได้เข้าไปนั่งใกล้ภิกษุผู้ใหญ่เจริญใจเหล่านั้น ก็แต่ว่าเมื่อกาลล่วงไปแห่งพระผู้มีพระภาคเจ้า จักไม่ได้เห็น ไม่ได้เข้าไปนั่งใกล้ภิกษุผู้ใหญ่เจริญใจเหล่านั้นอีก” “ดูก่อนอานนท์ สังเวชนียสถาน 4 แห่งเหล่านี้ เป็นที่ควรเห็นของ กุลบุตรผู้มีศรัทธาสังเวชนียสถาน 4 เป็นไฉน

สังเวชนียสถานเป็นที่ควรเห็นของกุลบุตรผู้มีศรัทธาด้วยระลึกว่า พระตถาคตประสูติในที่นี้ 1

สังเวชนียสถานเป็นที่ควรเห็นของกุลบุตรผู้มีศรัทธาด้วยระลึกว่า พระตถาคตตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณในที่นี้ 1

สังเวชนียสถานเป็นที่ควรเห็นของกุลบุตรผู้มีศรัทธาด้วยระลึกว่า พระตถาคตยังธรรมจักรอันยวดยิ่งให้เป็นไปแล้วในที่นี้ 1

สังเวชนียสถานเป็นที่ควรเห็นของกุลบุตรผู้มีศรัทธาด้วยระลึกว่า พระตถาคตเสด็จปรินิพพานด้วยอนุปาทิเสสนิพพานธาตุในที่นี้ 1

อานนท์ สังเวชนียสถาน 4 แห่งเหล่านั้นแล เป็นที่ควรเห็นของกุลบุตรผู้มีศรัทธา ภิกษุ ภิกษุณีอุบาสิก อุบาสิกา ผู้มีศรัทธาจักมาด้วยระลึกถึงว่า พระตถาคตประสูติในที่นี้บ้าง พระตถาคตตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณในที่นี้บ้าง พระตถาคตยังธรรมจักรอันยวดยิ่งให้เป็นไปแล้วในที่นี้บ้าง พระตถาคตเสด็จปรินิพพานแล้วด้วยอนุปา

ทิสเสนิพพานธาตุในที่นี้บ้าง ดูก่อนอนันท์ ชนเหล่าใดเที่ยวจาริกไปยังเจตีย์มีจิตเลื่อมใส จักกระทำกาละ ชนเหล่านั้นทั้งหมดเปื่องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก จักเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์” (ที.ม. ไทย 10/131/133-135) นี่เป็นคำที่พระพุทธองค์ ทรงสอนแก่เราได้เข้าใจพระองค์ ทั้งกายและใจ โดยอาศัยสังเวชนียสถาน เป็นสื่อนำเข้า ถึงสิ่งควรที่จะดู ควรจะเห็น ควรให้เกิดสังเวช แก่ผู้ศรัทธาทั้งหลาย และพึงสักการะด้วยความเคารพต่อที่ประสูติ ตรัสรู้ แสดงปฐมเทศนาและปรินิพพาน

สังเวชนียสถาน 4 แห่งนั้น เราเห็นได้ชัดว่า แห่งแรก เป็นเรื่องเกี่ยวกับการประสูติ คือ การเกิด แล้วต่อไป แห่งสุดท้าย เกี่ยวกับการปรินิพพาน ก็คือ การตาย สองอย่างนี้ การเกิดกับการตาย เป็นของสามัญสำหรับทุกคน ไม่ใช่เฉพาะพระพุทธเจ้า ใครก็ตามที่มีชีวิต ต้องเริ่มด้วยการเกิดแล้วต้องสิ้นสุดด้วยการตาย แต่พระพุทธเจ้าทรงมีเพิ่มอีก 2 อย่าง คือระหว่างประสูติและปรินิพพาน มีตรัสรู้กับแสดงปฐมเทศนาก็อันเป็นส่วนพิเศษที่ทำให้พระชนม์ชีพ เป็นสิ่งที่ประเสริฐแตกต่างจากคนทั้งหลาย การตรัสรู้นั้น ถ้ามองความหมาย ก็คือการที่พระพุทธเจ้าทรงบรรลุจุดหมายที่ทรงประสงค์ เป็นความสำเร็จของพระองค์ ทำพระองค์เองให้สมบูรณ์ เรียกว่า เป็นการทำให้ประโยชน์ของตนเองให้เสร็จสิ้น ต่อมา การแสดงปฐมเทศนา คือการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่น คือ การที่พระองค์มีอะไรมอบไว้ให้แก่ชาวโลก ความดีงาม ความสามารถ ความมีสติปัญญา ที่เกิดจากการพัฒนาตนเองจากพื้นฐานของความศรัทธาอันแท้และ คือประโยชน์ตนที่แท้จริง ถ้าได้พัฒนาตนเอง ทำประโยชน์ตนให้เจริญงอกงาม โดยมีสติปัญญา ความสามารถมากขึ้น ก็เท่ากับเป็นความดีงามความประเสริฐแห่งชีวิตของเราเอง พร้อมกันนั้น เราก็จะสามารถที่จะบำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่นได้ดีขึ้นด้วย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2556)

สรุป

การจาริกแสวงบุญสังเวชนียสถาน 4 ตำบล เป็นสถานที่อันบุคคลผู้มีศรัทธาพึงไป สถานที่ดังกล่าวนี้ คือ สถานที่พระโพธิสัตว์ประสูติ ซึ่งจะเป็นการเกิดครั้งสุดท้าย ไม่มีการเกิดในภพใหม่อีกต่อไป สถานที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ สถานที่ทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรก และสถานที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเสด็จดับขันธปรินิพพาน นอกจากนั้นพุทธสถานอื่น ๆ ก็ควรได้ไปสักการะเช่นเดียวกัน ทั้งหมดนี้เพื่อการเจริญขึ้นของกุศลธรรม น้อมบูชาจริง ๆ พร้อมด้วยการอบรมเจริญปัญญา

การเดินทางไปประเทศอินเดีย เพื่อที่จะระลึกถึงพระคุณของพระรัตนตรัย ในสถานที่ที่ควรจะได้เห็น อันจะเป็นปัจจัยให้เกิดกุศลจิต เกิดกระบวนการพัฒนาศรัทธา เกิดบุญ และเกิดปัญญาความเข้าใจมากขึ้นและเป็นโอกาสของกุศลที่จะเจริญเพิ่มขึ้น บ่มเพาะหลักพุทธจิตให้เกิดมีขึ้นตามลำดับจากการที่มีความเข้าใจถูกแล้วในพระธรรม จึงเห็นค่าและควรในการพัฒนาสู่ปัญญาที่แท้จริง การไปสักการะในสถานที่ที่เคยเป็นสถานที่พระพุทธเจ้าทรงประสูติ ตรัสรู้ ปรินิพพาน แสดงพระธรรมครั้งแรก ย่อมจะเกิดกุศลสำหรับผู้ที่มีความเห็นถูก จึงไม่ใช่เรื่องของการแสวงบุญที่ต้องการบุญ แต่ตอบแทนพระคุณ บูชาคุณด้วยการสนทนาธรรม ศึกษาพระธรรม ตามเหตุปัจจัยที่ได้สะสมมา

เอกสารอ้างอิง

จักรแก้ว นามเมือง. (2566). พระพุทธศาสนาที่เน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง. สืบค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2566, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/438399X>

จันทร์ธน์ มั่นวิเชียร. (2560). กระบวนการพัฒนาปัญญาจากการจาริกแสวงบุญ ณ สังเวชนียสถาน 4. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 5(2), 286-298.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2553). พุทธธรรม (ฉบับเดิม). พิมพ์ครั้งที่ 25. นนทบุรี: พิมพ์.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2556). *จาริกบุญ จาริกธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 42. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นท์ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2556). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 21. กรุงเทพฯ: ผลิธัมม์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2556). *พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุงและขยายความ)*. พิมพ์ครั้งที่ 38. กรุงเทพฯ: ผลิธัมม์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2557). *พุทธธรรม (ฉบับปรับขยาย)*. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพฯ: ผลิธัมม์.
- พระราชรัตนรังษี (วีรยุทธ์ วีรยุทธ). (2543). *หนังสือสู่แดนพุทธองค์*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ศิวพร .
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2556). *หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อินทிரานี ชันทอง. (2566). *การส่งเสริมงานพุทธ ในการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อประโยชน์สุขแก่เพื่อนมนุษย์และสังคม*. สืบค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2566, จาก <https://goodlifeupdate.com/healthy-mind/109760.html>

เครือข่ายนโยบายสาธารณะ: กรณีศึกษากองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ Public Policy Network: A Case Study of a Thai Health Promotion Foundation

เขมภัทธ์ เย็นเปี่ยม

Khemapat Yenpiam

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต โรงเรียนกฎหมายและการเมือง มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

Public Administration Program, School of Law and Politics, Suan Dusit University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: khemapat.yen@gmail.com

Retrieved: November 19, 2023; Revised: December 23, 2023; Accepted: December 24, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเครือข่ายนโยบายสาธารณะ กรณีศึกษากองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ โดยเน้นการพิจารณาการปฏิบัติงานของกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ มีการสร้างเครือข่ายนโยบายสาธารณะใน 3 มิติ ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ขององค์กร ประกอบด้วย (1) เครือข่ายด้านสุขภาพ เป็นเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพมีความหลากหลายและถูกแบ่งออกเป็นเครือข่ายภาคประชาสังคม มีหน้าที่จัดตั้งหรือได้รับการสนับสนุนจากกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ทั้งทางตรงและทางอ้อมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีบทบาทและหน้าที่ต่าง ๆ (2) เครือข่ายด้านวิชาการ เกี่ยวข้องกับด้านวิชาการมีทั้งเครือข่ายประชาสังคมแบบจัดตั้งและสนับสนุน รวมถึงเครือข่ายประชาสังคมภาครัฐ เครือข่ายประชาสังคมประกอบด้วยหลายหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญในการดำเนินนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ มีการร่วมมือกับหลายสถาบันการศึกษาและหน่วยงานวิจัย และ (3) เครือข่ายด้านสังคม เครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับด้านสังคมมีการแบ่งเป็นเครือข่ายประชาสังคมแบบจัดตั้งและสนับสนุน และเครือข่ายประชาสังคมภาครัฐ ในเครือข่ายประชาสังคมมีหน่วยงานที่มุ่งเน้นการพัฒนา นโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพที่หลากหลาย เครือข่ายภาครัฐมีร่วมมือกับหน่วยงานที่มีความชำนาญในการดำเนินนโยบายสาธารณะ

คำสำคัญ: เครือข่ายนโยบายสาธารณะ; กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

Abstract

This article aims to study the public policy network with a focus on the case of a health promotion support fund. The emphasis is on examining the operational practices of the health promotion support fund within a three-dimensional public policy network that aligns with the organization's strategy. (1) Health Network: This network is related to health and is diversified and categorized into social sector networks. It involves entities established or supported by the health promotion support fund, both directly and indirectly. Various organizations and agencies associated with health have distinct roles and responsibilities within this network. (2) Academic Network: The academic network is connected to the intellectual aspects and encompasses both socially established and supported networks. This includes social sector networks in the public and private sectors with expertise in policies related to health. Collaboration is fostered with

educational institutions and research organizations. (3) Social Network: The social network is associated with societal aspects and is divided into socially established and supported networks, including those in the public and private sectors. This network involves agencies dedicated to developing diverse public policies related to health. Public-sector networks collaborate with specialized agencies, educational institutions, and research organizations.

Keywords: Public policy network; Thai Health Promotion Foundation

บทนำ

วิวัฒนาการของนโยบายสาธารณะ จากอดีตจนถึงปี พ.ศ. 2566 นับว่ามีการปฏิบัติงานหลายมิติที่มีผลกระทบต่อทั้งสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ การบริหารรัฐกิจใช้นโยบายสาธารณะ เพื่อกำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์ตามสถานการณ์และความต้องการของสังคม รวมถึงยังใช้แนวคิดการจัดสรรทรัพยากรของประเทศเพื่อสนับสนุนโครงการและกิจกรรมที่ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจและลดความไม่เสถียร นอกจากนี้ นโยบายสาธารณะมีบทบาทในการสร้างสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่เป็นกลางและเป็นประโยชน์ต่อการลงทุน นักลงทุนคาดหวังในนโยบายที่เป็นกลางและสนับสนุนกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ในหลายประเทศรวมทั้งประเทศไทย การดำเนินนโยบายสาธารณะไม่ได้เกิดจากรัฐบาลโดยตรง แม้ว่ารัฐบาลจะกำหนดทิศทางหรือเลือกที่จะไม่กระทำ นโยบายสาธารณะสามารถเกิดขึ้นในวงกว้าง รวมถึงกิจกรรมทั้งที่เป็นกิจวัตร และประปราย รัฐบาลมักจะสนับสนุนและกำหนดนโยบายให้กับองค์กรตัวแทนหรือภาคประชาสังคมเพื่อให้ปฏิบัติตามนโยบายสาธารณะ องค์กรที่เป็นตัวแทนนี้มีความยืดหยุ่นมากกว่าการดำเนินการของภาครัฐและสามารถเข้าถึงประชาชนได้ง่ายกว่า ตัวอย่างเช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่จัดตั้งโดยพระราชบัญญัติกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ พ.ศ. 2544 (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2561) มีบทบาทในการผลักดัน กระตุ้น และสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพในประเทศ ทุนที่ได้มาก็มีที่มาจากภาษีที่เก็บจากผู้ผลิตและนำเข้าสุราและยาสูบในอัตราร้อยละ 2 ของภาษีที่ต้องชำระ โดยลักษณะขององค์กรที่เป็นมหาชนและถูกจัดตั้งโดยภาครัฐ ส่งผลให้สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพมีความสามารถในการเคลื่อนไหวและทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่นเพื่อสร้างเสริมสุขภาพ ด้วยลักษณะโครงสร้าง รวมทั้งการปฏิบัติงานของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพดังกล่าวที่ถูกจัดตั้งโดยภาครัฐ และดำเนินนโยบายสาธารณะ แต่มีความยืดหยุ่นในการดำเนินการที่สูง ผู้เขียนจึงมีความสนใจในการศึกษาถึงเครือข่ายนโยบายสาธารณะที่ยืดหยุ่นไวของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

เนื้อหา

การพิจารณาการปฏิบัติงานของกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ผ่านการวิเคราะห์แนวทางของนโยบายกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพเป็นหลัก ด้านวิสัยทัศน์ของกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ คือ “ทุกคนบนแผ่นดินไทยมีวิถีชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อม ที่สนับสนุนต่อการมีสุขภาวะที่ดี” โดยมีการให้นิยามว่าทุกคนบนแผ่นดินไทย หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย โดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา เพศสภาพ ความเชื่อ อุดมการณ์ทางการเมือง หรือสถานะทาง เศรษฐกิจและสังคมอื่นใด การมีวิถีชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อม ที่สนับสนุนต่อการมีสุขภาวะที่ดี หมายถึง การที่บุคคลมีพฤติกรรมทางสุขภาพและวิถีชีวิตที่ส่งผลให้มีสุขภาพดี โดยมีสภาวะของสังคมและสภาพแวดล้อม ไม่เฉพาะสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ แต่ครอบคลุม ถึงค่านิยม วัฒนธรรม จารีตประเพณี กฎหมาย นโยบาย และระบบสุขภาพโดยรวม ที่สนับสนุนให้ทุกคนที่อาศัยบนแผ่นดินไทยมีสุขภาวะที่ดีถ้วนหน้า จากผลการ

ทบทวนการดำเนินงานในรอบทศวรรษที่ผ่านมาและนำมาวิเคราะห์ ถึงทิศทางที่ควรมุ่งไปในทศวรรษหน้า พบว่า วิสัยทัศน์การดำเนินงานของกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ในระยะ 10 ปี ข้างหน้า (พ.ศ.2565 -2574) ยังคงกำหนดการสนับสนุนให้ “ทุกคนบนแผ่นดินไทยมีวิถีชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อม ที่สนับสนุนต่อการมีสุขภาวะที่ดี” ซึ่งสอดคล้อง กับเจตนารมณ์และความมุ่งหมายของพระราชบัญญัติกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริม สุขภาพ พ.ศ. 2544 (สำนักพัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2564) ส่วนด้านพันธกิจนั้น กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ยังได้ระบุว่า “จุดประกาย กระตุ้น สาน และเสริมพลังบุคคล ชุมชน และองค์กร ทุกภาคส่วน ให้มีขีดความสามารถ และสร้างสรรค์ระบบสังคมที่เอื้อต่อการมีสุขภาวะที่ดี” โดยการกำหนดพันธกิจของ กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ พิจารณาโดยใช้กรอบวัตถุประสงค์ตามพระราชบัญญัติ กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ พ.ศ. 2544 มาตรา 5(31) เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ และคุณค่าหลักรวมถึงรูปแบบการดำเนินงานสร้างเสริม สุขภาพของกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

จากวิสัยทัศน์ และพันธกิจดังกล่าว กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2561) ได้พัฒนาแนวคิดไปสู่ยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานเชิงประจักษ์ อันประกอบด้วย ยุทธศาสตร์หลัก และยุทธศาสตร์เฉพาะ ตามลำดับ กล่าวคือ ยุทธศาสตร์หลัก หรือ ยุทธศาสตร์ “สามสามพลัง” เป็นยุทธศาสตร์แกนกลางเชิงอุดมคติ ที่วางไว้เพื่อนำไปสู่การวางยุทธศาสตร์เฉพาะในการปฏิบัติอีกทอดหนึ่ง ประกอบด้วย (1) พลังปัญญา เป็นยุทธศาสตร์การขยายพื้นที่ทางปัญญา (Wisdom space) อย่างกว้างขวางในการสร้างเสริมสุขภาพให้บรรลุผลสำเร็จ โดยอาศัยองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องในประเด็นนั้นจากทุกภาคส่วน ร่วมกับการพัฒนาองค์ความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง เท่าทันกับสถานการณ์ และเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย นำไปสู่การกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนงานที่ตรงกับเป้าหมาย มีโอกาสบรรลุผลสำเร็จและขยายผลได้อย่างรวดเร็ว (2) พลังนโยบาย เป็นยุทธศาสตร์การขยายพื้นที่การมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายสาธารณะ (Space of participatory policy process) อย่างกว้างขวาง เมื่อการผลักดันนโยบายเป็นผลสำเร็จจะก่อให้เกิดเป็นกฎหมาย มาตรการ หรือกลไกดำเนินการที่เป็นทางการ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญด้านนโยบายสาธารณะ (Healthy policy) ของการสร้างเสริมสุขภาพ และส่งผลกระทบในวงกว้างต่อสังคมหรือสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาวะของประชาชน และ (3) พลังสังคม เป็นยุทธศาสตร์การขยายพื้นที่ทางสังคม (Social space) อย่างกว้างขวาง โดยการระดมพลังเครือข่ายทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญในการทำงาน การรณรงค์ และการเฝ้าระวังในประเด็นงานสร้างเสริมสุขภาพนั้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดการสร้างกระแสสังคมขนาดใหญ่ ช่วยหนุนเสริมและสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นได้ตามทิศทางที่มุ่งหวัง และจากยุทธศาสตร์หลักข้างต้น ได้นำไปสู่ยุทธศาสตร์เฉพาะทั้งสิ้น 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่

1. สนับสนุนงานวิชาการ และสร้างสรรค์นวัตกรรม เป็นยุทธศาสตร์มุ่งให้เกิดการพัฒนางานวิชาการ และสร้างสรรค์นวัตกรรมการสร้างเสริมสุขภาพ เพื่อช่วยให้มีชุดความรู้ แนวทางหรือวิธีการทำงานใหม่ที่เหมาะสมกับการป้องกัน และแก้ไขปัญหาสุขภาพที่ซับซ้อนและไม่หยุดนิ่ง
2. พัฒนาศักยภาพบุคคล ชุมชน และองค์กร มุ่งสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพบุคคลและองค์กรที่ ขับเคลื่อนงานสร้างเสริมสุขภาพด้านต่าง ๆ ให้เท่าทันพลวัตของการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ รวมทั้งก่อเกิดมีขีดความสามารถในการทำงาน ทั้งที่เป็นงานเฉพาะด้านและการบูรณาการงานสร้างเสริมสุขภาพ ทั้งในระดับพื้นที่ ระดับประเทศระดับภูมิภาค และระดับโลก
3. สานเสริมพลังเครือข่าย เป็นยุทธศาสตร์ที่กำหนดการประสาน และส่งเสริมให้เกิดการทำงานร่วมกันของภาคีและเครือข่าย รวมถึงสนับสนุนกิจกรรมเพื่อการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งเชิงระบบให้กับภาคีและเครือข่ายที่ร่วมขับเคลื่อนงานสร้างเสริมสุขภาพ ตลอดจนเครือข่ายภาคประชาชน ชุมชนและท้องถิ่น ที่ร่วมขับเคลื่อนงานในระดับพื้นที่

4. พัฒนาระบบกลไกทางนโยบาย สังคม และสถาบัน อันเป็นยุทธศาสตร์ที่กล่าวถึงการสนับสนุนให้มีการพัฒนาระบบและกลไกทางสังคมที่เอื้อต่อการสร้างสุขภาวะ ทั้งระบบและกลไกทางนโยบาย กลไกทางกฎหมาย กลไกที่เป็นทางการ และกลไกทางสังคมอื่นที่เอื้อต่อการสร้างเสริมสุขภาวะ

5. การสื่อสาร จุดประกาย ชี้นำ สังคม เป็นยุทธศาสตร์พัฒนาระบบการเรียนรู้ และดำเนินงานสื่อสารสาธารณะ โดยเน้นการพัฒนาศักยภาพในด้านการจัดการความรู้ ด้านการจัดระบบข้อมูล และด้านเทคโนโลยีดิจิทัลที่เหมาะสมกับบริบทการสื่อสารสมัยใหม่ ทั้งในส่วนของ สสส. และภาคีเครือข่าย เพื่อกระตุ้น จุดประกาย และชี้นำสังคมนำไปสู่การปรับพฤติกรรม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงบรรทัดฐานในสังคม และสิ่งแวดล้อม ให้เหมาะสมกับการมีสุขภาวะ

การศึกษามุมมองที่หลากหลายเกี่ยวกับความหมายของนโยบายสาธารณะที่นำเสนอโดยนักคิดหลายคนถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้ที่มีสนใจในสาขานี้ ศึกษารายละเอียดที่จะสามารถนำไปสู่การวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกรณีศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการนำเสนอและวิเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการ ความรู้และความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับความหมายของนโยบายสาธารณะทำหน้าที่เป็นขั้นตอนพื้นฐานสำหรับการศึกษาระดับสูงในการกำหนดและวิเคราะห์นโยบาย การนำเสนอและการวิเคราะห์แนวคิดจากนักคิดที่หลากหลายมีส่วนช่วยในการสร้างกรอบการทำงานที่แข็งแกร่งสำหรับการทำความเข้าใจทฤษฎีและแนวความคิดที่ร่วมกันกำหนดนโยบายสาธารณะ ดังนั้นผู้เขียนจึงเริ่มการวิเคราะห์ด้วยการสำรวจแนวคิดของนักคิดเชิงนโยบายสาธารณะ เพื่อแสดงภาพรวมของมุมมองที่หลากหลายเกี่ยวกับความหมายของนโยบายสาธารณะ โดยสามารถแสดงรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

David Easton (1953) มองว่านโยบายสาธารณะเป็นการใช้อำนาจในการจัดสรรคุณค่าของสังคม โดยมีรัฐบาลเป็นผู้กุมอำนาจหลักในการจัดสรรอำนาจนี้ แอสตันยังอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของระบบการเมือง หมายถึง ผู้อาวุโสทางการเมือง ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ และผู้นำทางการเมืองอื่นได้เป็นที่ยอมรับ บุคคลเหล่านี้มีอำนาจถูกต้องตามกฎหมายและมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจภายในระบบการเมือง การวิเคราะห์ความหมายของนโยบายสาธารณะตามแนวคิดของอีสตันเผยให้เห็นองค์ประกอบสำคัญหลายประการ ประการแรก นโยบายสาธารณะ คือ สิ่งที่รัฐบาลตัดสินใจทำและครอบคลุมขอบเขตที่กว้างขวาง ประการที่สอง อีสตันเน้นย้ำถึงความเชื่อมโยงที่สำคัญระหว่างผู้มีอำนาจตัดสินใจเชิงนโยบายและค่านิยมทางสังคม ให้ความสำคัญกับการตัดสินใจนโยบายของรัฐบาลจะต้องคำนึงถึงค่านิยมและระบบความเชื่อของประชาชน เนื่องจากนโยบายที่ไม่สอดคล้องกับค่านิยมทางสังคมอาจเผชิญกับการปฏิเสธหรือการต่อต้าน ตัวอย่างเช่น ในสังคมคาทอลิกที่มีประชากรส่วนใหญ่ นโยบายที่สนับสนุนการทำแท้งโดยเสรีอาจขัดแย้งกับความเชื่อทางสังคม นำไปสู่การต่อต้านอย่างรุนแรง ประการที่สาม อีสตันเน้นย้ำว่าผู้ที่ใช้อำนาจในการตัดสินใจ รวมถึงรัฐบาล กำหนดนโยบายตามอำนาจของตนในการจัดสรรคุณค่าทางสังคม ผู้นำทางการเมือง สภานิติบัญญัติ ตุลาการ และบุคคลอื่นๆ ที่มีอำนาจถูกต้องตามกฎหมาย มีหน้าที่รับผิดชอบในการตราหรือละเว้นกฎหมายให้สอดคล้องกับค่านิยมทางสังคม มุมมองของอีสตันตระหนักดีว่าผู้มีอำนาจมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเชิงนโยบาย และมีอำนาจในการร่างกฎหมายให้สอดคล้องกับค่านิยมที่มีอยู่ แม้ว่าอีสตันจะไม่ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการบรรลุเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงอย่างชัดเจน เน้นการปรับนโยบายให้สอดคล้องกับค่านิยมทางสังคมก็สะท้อนถึงเป้าหมายและความต้องการของประชาชนโดยเนื้อแท้ จากนั้นนโยบายที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการสังคมในสังคมที่พัฒนาแล้วนั้นถูกคาดหวังให้ตรงกับค่านิยมและความต้องการของประชาชน อาจกล่าวได้ว่าแนวคิดของอีสตันเน้นถึงความสัมพันธ์เชิงบูรณาการระหว่างนโยบายสาธารณะและการจัดสรรคุณค่าทางสังคมโดยผู้มีอำนาจ การยอมรับคุณค่าทางสังคมเป็นแรงผลักดันในการตัดสินใจเชิงนโยบายเน้นย้ำถึงผลที่ตามมาในทางปฏิบัติและการต่อต้าน ที่อาจเกิดขึ้น ความไม่สอดคล้องของนโยบายกับความเชื่อทางสังคม

Friedrich (1963) เสนอมุมมองว่านโยบายสาธารณะ เป็นกลุ่มของข้อเสนอที่สรุปการกระทำของบุคคล กลุ่มหรือรัฐบาลภายในสภาพแวดล้อมที่มีปัญหา อุปสรรค และโอกาสมีอยู่ นโยบายเหล่านี้ได้รับการออกแบบเพื่อใช้ในการ

แก้ไขปัญหาสังคม โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เฉพาะ ฟรีดริชเน้นย้ำถึงความสำคัญของการรวมแนวคิดหลักเกี่ยวกับเป้าหมาย วัตถุประสงค์ หรือวัตถุประสงค์ของการดำเนินการของรัฐบาลไว้ในคำจำกัดความของนโยบายสาธารณะ โดยฟรีดริชได้ตั้งความแตกต่างที่ชัดเจนระหว่างกิจกรรมของรัฐบาลโดยทั่วไปกับกิจกรรมที่เรียกว่านโยบายสาธารณะโดยเฉพาะ ลักษณะของกิจกรรมจะเข้าข่ายเป็นนโยบายก็ต่อเมื่อมีเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญเท่านั้น หากกิจกรรมขาดความมุ่งมั่นในการบรรลุเป้าหมาย กิจกรรมนั้นไม่ตรงตามเกณฑ์ที่จะได้รับการพิจารณาเป็นนโยบายสาธารณะ ฟรีดริชยืนยันว่าแม้ว่ากิจกรรมของรัฐบาลโดยทั่วไปไม่มีวัตถุประสงค์ แต่การพิจารณาความสำคัญและความจำเป็นของเป้าหมายเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญ ฟรีดริชกล่าวว่าวัตถุประสงค์ทั้งหมดนั้นสมควรได้รับการจัดประเภทเป็นนโยบายสาธารณะ เว้นแต่จะถือว่ามีความสำคัญในบริบทของการแก้ปัญหาของประชาชน โดยสรุป แนวคิดของฟรีดริชมีส่วนสนับสนุนมุมมองที่โดดเด่นโดยเน้นความสำคัญของเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และความจำเป็นที่ชัดเจนในการแก้ไขปัญหาสังคมสำหรับกิจกรรมที่จะจัดเป็นนโยบายสาธารณะ

Sharkansky (1970) นิยามนโยบายสาธารณะว่าเป็นกิจกรรมที่รัฐบาลกระทำ และครอบคลุมกิจกรรมทั้งหมดของรัฐบาล รวมถึงการจัดการศึกษา การจัดสวัสดิการ และการก่อสร้างทางหลวง รวมทั้งข้อกำหนดและระเบียบในการควบคุมและกำกับดำเนินการของบุคคลทั้งราชการและเอกชน รวมทั้งการรักษาความสงบเรียบร้อยของตำรวจ การตรวจสอบราคาสินค้า การควบคุมการจำหน่ายยาและอาหาร เป็นต้น นอกจากนี้ นโยบายสาธารณะยังรวมถึงรัฐพิธีจากทฤษฎีของชาแคนสกี นโยบายสาธารณะ คือ กิจกรรมที่รัฐบาลกระทำไม่ว่าจะเกี่ยวกับภายในประเทศหรือต่างประเทศ โดยไม่ระบุเป้าหมายของกิจกรรม และไม่สำคัญว่าทำไมรัฐบาลต้องกระทำหรือไม่กระทำ นอกจากนี้ชาแคนสกียังไม่เน้นถึงว่ากิจกรรมที่รัฐบาลกระทำเกี่ยวข้องกับความต้องการของประชาชนหรือค่านิยมของสังคม จึงสามารถกล่าวได้ว่านโยบายสาธารณะตามความหมายของชาแคนสกี เป็นกิจกรรมทางราชการที่ปฏิบัติโดยรัฐบาล, ไม่ว่าจะภายในประเทศหรือต่างประเทศ ซึ่งไม่จำเป็นต้องระบุเป้าหมายและไม่คำนึงถึงว่าทำไมรัฐบาลต้องกระทำหรือไม่กระทำ การเข้าใจนโยบายสาธารณะตามความหมายของชาแคนสกี เป็นไปได้ในลักษณะที่เป็นรูปธรรมและเข้าใจง่าย แต่อาจขาดสาระสำคัญบางประการที่ต้องการการขยายความชัดเจนเพื่อความเข้าใจที่ครบถ้วนยิ่งขึ้น

Prewitt และ Verba (1983) นำเสนอมุมมองเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ โดยกำหนดให้เป็นความมุ่งมั่นที่ยั่งยืนสำหรับการดำเนินการในระยะยาว รวมถึงการทำความเข้าใจนโยบายสาธารณะของรัฐบาลจำเป็นต้องมุ่งเน้นไปที่การกระทำของรัฐบาลมากกว่าการแสดงออกทางวาจา จากข้อมูลของ Prewitt และ Verba ความเข้าใจอย่างครอบคลุมเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลจำเป็นต้องให้ความสนใจอย่างใกล้ชิดกับกระบวนการทางกฎหมาย กฎกระทรวง และขั้นตอนการดำเนินการที่รัฐบาลใช้เพื่อแปลนโยบายให้กลายเป็นความจริงในบางกรณี และเพื่ออธิบายประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกรณีตัวอย่างการควบคุมมลพิษดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการออกกฎหมาย โดยสภานิติบัญญัติผ่านพระราชบัญญัติควบคุมมลพิษในเมือง
2. ขั้นตอนการบริหาร โดยหน่วยควบคุมมลพิษมีหน้าที่กำหนดกฎระเบียบและแนวปฏิบัติเฉพาะเพื่อดำเนินการตามกฎหมาย สิ่งเหล่านี้จะต้องระบุรายละเอียดพารามิเตอร์อย่างชัดเจน เช่น ปริมาณฝุ่นในอากาศที่อนุญาตและกรอบเวลาที่กำหนดให้กับหน่วยงานที่ก่อให้เกิดมลพิษ เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมาย
3. ขั้นตอนการดำเนินการ โดยเจ้าหน้าที่มีหน้าที่จัดหาเครื่องมือและอุปกรณ์ในการตรวจติดตามระดับฝุ่นในอากาศในพื้นที่ที่กำหนด หากผลไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่กฎหมายกำหนดให้ระบุดำเนินการเฉพาะที่เจ้าหน้าที่ต้องดำเนินการ เพื่อให้มั่นใจว่ากฎหมายมีผลใช้บังคับอย่างแท้จริง

ดังนั้นจากมุมมองของ ปรีวิท (Prewitt) และ เวอร์บา (Verba) เน้นย้ำถึงความสำคัญของการติดตามขั้นตอนที่เป็นรูปธรรมของรัฐบาลในการดำเนินนโยบายที่จับต้องได้ ซึ่งนำนโยบายไปใช้จริง ประยุกต์ใช้กฎหมายและกฎระเบียบในทางปฏิบัติ ทำให้เกิดความเข้าใจที่เป็นจริงมากขึ้นเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะในการดำเนินการ และความสำคัญของการไม่เพียงแต่อ่านกฎหมายเท่านั้น แต่ยังติดตามการปฏิบัติงานของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายเหล่านั้นอย่างแข็ง

ชั้น นอกจากนี้พวกเขายังแย้งว่าการทำความเข้าใจนโยบายสาธารณะต้องให้ความสนใจอย่างใกล้ชิดกับกฎระเบียบและแนวปฏิบัติที่กำหนดโดยหน่วยงานที่รับผิดชอบ อย่างไรก็ตาม แม้สิ่งนี้อาจไม่ได้ให้ภาพที่สมบูรณ์ เนื่องจากประสิทธิภาพที่แท้จริงของนโยบายขึ้นอยู่กับผลลัพธ์ที่แท้จริงของการดำเนินการ ดังนั้น พวกเขาจึงเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการคำนึงถึงผลประโยชน์สาธารณะในผลลัพธ์ของการดำเนินนโยบายเพื่อยืนยันประสิทธิภาพ มุมมองของพวกเขาสอดคล้องกับของแอนเดอร์สันและแตกต่างจากการมุ่งเน้นไปที่สิ่งที่รัฐบาลทำมากกว่าสิ่งที่พูด ประกอบกับการให้ความสำคัญกับความจำเป็นในการตรวจสอบสาธารณะเพื่อให้แน่ใจว่านโยบายสอดคล้องกับพันธกิจของรัฐบาล โดยพื้นฐานแล้ว คำจำกัดความของนโยบายสาธารณะโดยมุ่งเน้นไปที่ความมุ่งมั่นที่ยั่งยืนที่รัฐบาลมีต่อพลเมือง แสดงออกผ่านกฎหมาย กฎเกณฑ์ และแนวปฏิบัติ มุ่งเน้นไปที่กระบวนการทั้งหมดตั้งแต่การออกกฎหมายไปจนถึงการดำเนินการ

Dye (1984) เสนอคำจำกัดความของนโยบายสาธารณะ ระบุว่า เป็นชุดของการกระทำที่รัฐบาลเลือกที่จะดำเนินการหรือดเว้น ซึ่งครอบคลุมความพยายามของรัฐบาลในวงกว้าง รวมถึงกิจกรรมทั้งที่เป็นกิจวัตรต่าง ๆ อาทิ การจัดการความขัดแย้งทางสังคม และการมุ่งมั่นที่จะบรรเทาข้อพิพาทกับประเทศอื่น จุดมุ่งหมายโดยรวมนโยบายสาธารณะเป็นการบรรลุวัตถุประสงค์เชิงบวกโดยการให้บริการแก่ประชาชนและการเก็บรายได้ผ่านการเก็บภาษีรูปแบบต่าง ๆ นอกจากนี้ นโยบายสาธารณะยังมีบทบาทในการมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของพลเมือง โดยเฉพาะการจัดเก็บภาษีสำหรับสินค้าฟุ่มเฟือยสามารถนำไปสู่การลดการบริโภคสินค้าดังกล่าวได้ ในขณะที่การยกเว้นภาษีสำหรับผลิตภัณฑ์บางอย่างอาจกระตุ้นให้เกิดการบริโภคผลิตภัณฑ์เฉพาะเหล่านั้นเพิ่มขึ้น โดนยังเน้นย้ำถึงความสำคัญของการไม่ดำเนินการของรัฐบาลก็เป็นนโยบายสาธารณะรูปแบบหนึ่งเช่นกัน เห็นได้จากการตัดสินใจต่าง ๆ เช่น ยกเลิกการเกณฑ์ทหารเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมกันในการรับราชการทหาร การงดใช้ประกันการว่างงานเพื่อลดการพึ่งพาเงินชดเชยของรัฐบาลสำหรับผู้ว่างงาน เป็นต้น ผลที่ตามมาของการไม่ดำเนินการของรัฐบาล ไม่ว่าจะเป็นเชิงบวกหรือเชิงลบ ล้วนส่งผลกระทบต่อประชาชน ตัวอย่างเช่น การยกเลิกนโยบายการศึกษาภาคบังคับระยะเวลา 9 ปีเป็นประโยชน์ต่อเยาวชนที่มีความสามารถและครอบครัวที่มีความสามารถทางเศรษฐกิจสามารถศึกษาต่อได้ แต่ในขณะเดียวกันทำให้เยาวชนที่ว่างงานไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมกัน การไม่มีนโยบายการศึกษาภาคบังคับอาจส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมได้ สิ่งนี้เน้นย้ำถึงลักษณะที่ไม่สำคัญของนโยบายสาธารณะ เนื่องจากนโยบายดังกล่าวมีศักยภาพต่อการสร้างผลกระทบทางสังคมที่สำคัญ และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ มุมมองของ Dye เน้นย้ำถึงความหลากหลายและความซับซ้อนที่มีอยู่ในนโยบายสาธารณะ โดยให้ความกระจ่างเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจที่ซับซ้อนของรัฐบาล และผลกระทบที่ลึกซึ้งและแพร่หลายของนโยบายเหล่านี้

Anderson (1994) ได้นำเสนอมุมมองเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ กำหนดให้เป็นแนวทางปฏิบัติหรือการดำเนินการที่มีองค์ประกอบหลายส่วน สิ่งนี้เกี่ยวข้องกับการมีผู้ประกอบวิชาชีพหรือกลุ่มผู้ประกอบวิชาชีพที่รับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาสังคม มีการกำหนดเป้าหมายหลักไว้อย่างชัดเจน โดยเน้นไปที่สิ่งที่ต้องทำให้สำเร็จมากกว่าความตั้งใจของรัฐบาล อีกทั้งแอนเดอร์สันกำหนดเส้นแบ่งที่ชัดเจนระหว่างนโยบายและการตัดสินใจของรัฐบาล โดยเน้นว่าการตัดสินใจของรัฐบาลอาจบ่งบอกถึงความตั้งใจหรือข้อเสนอเท่านั้น โดยไม่รับประกันถึงขอบเขตของนโยบายสาธารณะ ความชัดเจนในวัตถุประสงค์เป็นสิ่งสำคัญ และสามารถกำหนดได้โดยหน่วยงานต่าง ๆ ประกอบด้วยหน่วยงานของรัฐ ข้าราชการ สมาชิกพรรคการเมือง หรือองค์กรเอกชนที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนานโยบายของรัฐบาล แอนเดอร์สันระบุลักษณะสำคัญของนโยบายสาธารณะ โดยตระหนักถึงความซับซ้อน และธรรมชาติที่มีหลายแง่มุม กล่าวคือ สำคัญของการกำหนดนโยบายสาธารณะนั้นเชื่อมโยงกับการดำเนินการ พิจารณาการแสวงหาเป้าหมายมากกว่าที่จะจมอยู่กับความเป็นไปได้เพียงอย่างเดียว ในระบบการเมืองสมัยใหม่ นโยบายสาธารณะไม่ใช่ข้อเสนอตามอำเภอใจ แต่กลับถูกสร้างขึ้นอย่างพิถีพิถันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะหรือให้ผลลัพธ์ที่ชัดเจน แม้ว่านโยบายสาธารณะบางนโยบายอาจไม่ประสบความสำเร็จในท้ายที่สุด เนื่องจากข้อเสนอของนโยบายเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นแนวคิดหรือสมมติฐานอันทรงคุณค่าเพื่อการชักนำบุคคลไปสู่การปฏิบัติ การดำเนินการนี้มุ่งสู่การบรรลุเป้าหมายเฉพาะเจาะจง

มีตัวอย่างจากโครงการริเริ่ม เช่น รัฐบาลเข้าแทรกแซงด้วยการให้การสนับสนุนทางการเงินและควบคุมการผลิตเพื่อป้องกันภาวะอัมตวเกินตลาด แม้ว่านโยบายอาจเป็นประโยชน์ต่อบางรายในแง่ของรายได้ที่เพิ่มขึ้น แต่อาจไม่เป็นประโยชน์ต่อทุกคนในระดับสากล เป็นต้น นอกจากนั้นนโยบายสาธารณะมีลักษณะเฉพาะ คือ การดำเนินการต่อเนื่องหลายชุดที่ดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐ แทนที่จะเป็นการตัดสินใจแบบแยกเดี่ยวหรือการใช้ดุลยพินิจ ครอบคลุมมากกว่ากรณีเฉพาะที่กำหนดโดยกฎหมายหรือข้อบังคับแต่เพียงผู้เดียว และครอบคลุมขอบเขตพื้นที่อย่างกว้างขวาง ในกรณีที่นโยบายสาธารณะจะไม่ครอบคลุมทั้งหมด รวมทั้งการตัดสินใจที่เกิดจากเจตนาที่จะบังคับใช้กฎระเบียบ เช่น นโยบายที่ได้รับการออกแบบมาเพื่อส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติ ตรงกันข้ามกับที่จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติดังกล่าวอย่างครอบคลุมโดยการออกกฎระเบียบต่าง ๆ กฎระเบียบเหล่านี้ครอบคลุมแนวทางการบริหาร การตีความ และการตัดสินใจของศาล แสดงให้เห็นถึงแนวทางที่เหมาะสมสอดคล้องโดยตรงกับสถานการณ์เฉพาะ นอกจากนั้นนโยบายสาธารณะเกิดขึ้นจากการตอบสนองต่อข้อเรียกร้องด้านนโยบายที่ชัดเจนของสาธารณะหรือบุคคลที่ได้รับมอบหมายให้พิจารณาว่าการดำเนินการใดควรหรือไม่ควรดำเนินการในประเด็นสาธารณะ โดยเฉพาะ ข้อเรียกร้องเหล่านี้มักนำเสนอโดยหน่วยงานต่าง ๆ อาทิ ตัวแทนจากภาคเอกชน กลุ่มผลประโยชน์ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอื่น ไม่ว่าจะสนับสนุนหรือต่อต้านหน่วยงานของรัฐ แม้กระทั่งหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ วัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นให้มีการดำเนินการที่สอดคล้องกับข้อเรียกร้องเหล่านี้ การแสดงออกอย่างเป็นทางการของการประกาศนโยบายสาธารณะเป็นการกำหนดนโยบายที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนและเฉพาะเจาะจง อาจอยู่ในรูปแบบของเครื่องมือทางกฎหมาย เช่น พระราชบัญญัติ มติคณะรัฐมนตรี พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง เป็นต้น นอกจากนี้ ความคิดเห็นของศาล คำประกาศ หรือสุนทรพจน์จากผู้นำรัฐบาลมีบทบาทสำคัญในการระบุเจตนารมณ์และเป้าหมายของรัฐบาล ทำให้ประกาศเหล่านี้เป็นรูปธรรมและนำไปปฏิบัติได้ โดยพื้นฐานแล้วการประกาศนโยบายสาธารณะนับว่าเป็นช่องทางที่เป็นทางการ และโปร่งใสในการถ่ายทอดความตั้งใจของรัฐบาลและการดำเนินการของรัฐบาลที่มุ่งหมายจะดำเนินการ อย่างไรก็ตามนโยบายสาธารณะมีลักษณะทั้งเชิงบวกและเชิงลบ แสดงถึงศักยภาพการแก้ไขปัญหาสังคม และให้ผลลัพธ์เชิงบวก หรือในทางกลับกัน เป็นการละเลยการกระทำที่จำเป็นและส่งผลเสียตามมา นโยบายเชิงบวกคือนโยบายที่ออกแบบมาเพื่อแก้ไขปัญหาและบรรลุผลลัพธ์ที่สร้างสรรค์ อาทิ การดำเนินนโยบายเพื่อจัดการของเสียผ่านเตาเผาขยะที่ปราศจากมลภาวะเป็นเชิงบวก เนื่องจากมีส่วนทำให้เกิดความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมในทางกลับกัน นโยบายเชิงลบแสดงออกมาเมื่อหน่วยงานของรัฐละเว้นจากการดำเนินการที่จำเป็น ตัวอย่างคือ ความล้มเหลวในการมอบหมายให้แต่ละเทศบาลจัดทำรายงานหรือแผนการจัดตั้งระบบบำบัดน้ำเสีย การไม่ดำเนินการนี้นับว่าเป็นเชิงลบเนื่องจากอาจส่งผลเสียต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชนเทศบาลทั้งในปัจจุบันและอนาคต ความแตกต่างระหว่างนโยบายเชิงบวกและนโยบายเชิงลบอยู่ที่ความสามารถในการมีส่วนร่วมเชิงบวกต่อความเป็นอยู่ที่ดีของสังคม หรือละเลยความรับผิดชอบที่สำคัญ ส่งผลให้เกิดผลที่เป็นอันตรายต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม นอกจากนั้นนโยบายสาธารณะเมื่อมองผ่านนโยบายเชิงบวก โดยทั่วไปแสดงออกมาในรูปแบบของกฎหมายหรือข้อบังคับที่ปฏิบัติตามคำสั่งทางกฎหมาย ตัวอย่าง ได้แก่ กฎหมายภาษี กฎระเบียบเกี่ยวกับการนำเข้าสินค้า และกฎหมายที่กำหนดความเร็วของยานพาหนะบนทางด่วน การบังคับใช้กฎหมายเหล่านี้ด้วยค่าปรับหรือบทลงโทษทำหน้าที่บังคับให้ประชาชนปฏิบัติตาม โดยเน้นย้ำถึงลักษณะการบีบบังคับของนโยบายสาธารณะในการรับรองการปฏิบัติตามกฎหมาย สิ่งนี้ตรงกันข้ามกับภาคเอกชนขาดกลไกการบังคับใช้ที่เชื่อถือได้ การวิเคราะห์มุมมองของแอนเดอร์สันต่อนโยบายสาธารณะเผยให้เห็นถึงการออกจากแนวคิดของย้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของสิ่งที่รัฐบาลเลือกที่ไม่ได้ครอบคลุมถึงการตัดสินใจละเว้นของรัฐบาลอย่างชัดเจน แอนเดอร์สันเน้นย้ำว่านโยบายสาธารณะในฐานะที่เป็นการกระทำของรัฐบาล จะต้องมียุทธประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน ความแตกต่างนี้ยังมีความสำคัญอย่างยิ่งในการแยกนโยบายสาธารณะออกจากการตัดสินใจของรัฐบาล โดยนโยบายหลังอาจแสดงเจตนาหรือข้อเสนอแนะเท่านั้นโดยไม่มี

หลักประกันในการดำเนินการ รวมถึงการมีส่วนร่วมของบุคคลและองค์กรในการกำหนดนโยบายสาธารณะทั้งทางตรงและทางอ้อม การยอมรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนานโยบายนี้ช่วยเพิ่มความเข้าใจในนโยบายสาธารณะอย่างลึกซึ้ง

จากการพิจารณาแนวคิด และทฤษฎีด้านนโยบายสาธารณะ กล่าวได้ว่ายุทธศาสตร์ "สามเหลี่ยม" ของกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพที่ได้ถูกกล่าวถึง เป็นการกำหนดทิศทางการปฏิบัติที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมและการทำงานร่วมกันระหว่างหลายภาคส่วนเพื่อสร้างเสริมสุขภาพในระดับทั้งบุคคลและสังคม ข้อสำคัญในยุทธศาสตร์นี้คือการใช้พลังปัญญา (Wisdom space) เพื่อขยายพื้นที่ทางปัญญาในการสร้างเสริมสุขภาพ โดยการนำความรู้ที่เกี่ยวข้องมาประยุกต์ใช้พัฒนา และนำไปใช้ในงานสร้างเสริมสุขภาพ และการพัฒนาองค์ความรู้ต่อเนื่องที่เหมาะสมกับสถานการณ์และกลุ่มเป้าหมาย ส่วนการพัฒนาพลังนโยบาย (Policy space) เน้นการขยายพื้นที่การมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายสาธารณะ (Space of participatory policy process) โดยการทำให้ประชาชนและหลายภาคส่วนเข้าร่วมในการตัดสินใจและการกำหนดนโยบายที่ส่งเสริมสุขภาพ การสร้างสถานะที่ทำให้นโยบายสาธารณะดำเนินไปสู่การกลายเป็นกฎหมาย มาตรการ หรือกลไกดำเนินการที่เป็นทางการ อาทิ การส่งเสริมนโยบายสาธารณะที่สนับสนุนการมีสุขภาพในทุกด้าน และยุทธศาสตร์ "พลังสังคม" มุ่งเน้นการขยายพื้นที่ทางสังคม (Social space) โดยการระดมพลังเครือข่ายทางสังคม เช่น การรณรงค์ การเฝ้าระวัง การทำงานร่วมกันกับองค์กรและกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างเสริมสุขภาพ เป็นต้น การทำงานร่วมกันนี้สามารถทำให้เกิดการสานพลังและสร้างกระแสสังคมขนาดใหญ่ที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อสุขภาพของประชาชน โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมสุขภาพ ดังนั้นยุทธศาสตร์ "สามเหลี่ยม" นี้สอดคล้องกับลักษณะของนโยบายสาธารณะ โดยเน้นการมีส่วนร่วมและการทำงานร่วมกันของหลายภาคส่วนในสังคมเพื่อสร้างผลการเปลี่ยนแปลงที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพและความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งในระดับบุคคล รวมถึงระดับสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เข้าถึงการมีสุขภาพในทางที่ดี เช่นเดียวกันกับยุทธศาสตร์เฉพาะ แต่ละยุทธศาสตร์มีความสำคัญและลักษณะที่เฉพาะเจาะจงในการสร้างเสริมสุขภาพในทุกระดับ ดังต่อไปนี้

1. สนับสนุนงานวิชาการและรณรงค์นวัตกรรม โดยการสนับสนุนงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพเป็นการสร้างฐานความรู้ที่มีคุณภาพและเป็นประโยชน์ รวมถึงการสนับสนุนการวิจัยที่มุ่งเน้นการป้องกัน และแก้ไขปัญหาสุขภาพที่สำคัญ เช่น การวิจัยทางการแพทย์ การวิจัยทางพยาบาลและการวิจัยทางสาธารณสุข การสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมที่เชื่อมโยงกับสุขภาพจะเป็นการสร้างแนวทางใหม่ ๆ เป็นต้น รวมทั้งวิธีการทำงานที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยการส่งเสริมการนำนวัตกรรมเหล่านี้ไปใช้ในปฏิบัติการทางด้านสุขภาพ ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยีทางการแพทย์ แอปพลิเคชันสุขภาพ หรือโมเดลการบริการรูปแบบใหม่

2. พัฒนาศักยภาพบุคคล ชุมชน และองค์กร โดยการสนับสนุนศักยภาพและทักษะของบุคลากรที่มีผลต่องานสร้างเสริมสุขภาพ เช่น การพัฒนาทักษะในการสื่อสารกับประชาชน การวิเคราะห์ข้อมูลทางสุขภาพ และทักษะการสร้างแผนการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ การสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการรับมือกับปัญหาสุขภาพ การสร้างทักษะในการดำเนินการในกรณีฉุกเฉิน การสนับสนุนกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพในชุมชน และสนับสนุนองค์กรในการพัฒนากลยุทธ์และแผนการปฏิบัติที่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป

3. สานเสริมพลังเครือข่าย โดยการสนับสนุนการทำงานร่วมกันของภาคีและเครือข่ายที่มีผลต่อสุขภาพ โดยการสร้างพื้นที่ที่เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ การสร้างกลุ่มงานร่วมที่เน้นการแก้ไขปัญหาสุขภาพ และสนับสนุนกิจกรรมและโครงการที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพในระดับท้องถิ่น ที่ทำงานร่วมกันเพื่อสร้างผลลัพธ์ที่เชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์การสร้างเสริมสุขภาพ

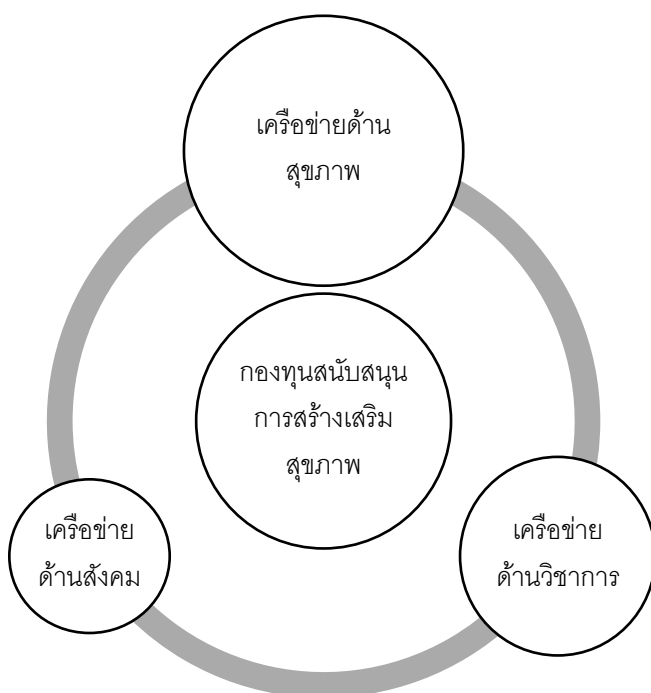
4. พัฒนาระบบกลไกทางนโยบาย สังคม และสถาบัน โดยการสนับสนุนนโยบายสาธารณะที่เป็นประโยชน์: การสนับสนุนการพัฒนาระบบนโยบายที่สนับสนุนและปรับปรุงสุขภาพของประชาชน ทั้งนโยบายทางการแพทย์

และนโยบายทางสังคม รวมไปถึงการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการการตัดสินใจทางนโยบาย สาธารณะที่มีผลต่อสุขภาพ การสนับสนุนและสร้างแรงจูงใจทางสังคมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมที่ดีต่อสุขภาพ โดยการสร้าง กลไกที่สนับสนุนการมีสุขภาพในทุกระดับ

5. สื่อสาร จุติประกาย ชี้นำ และสังคม โดยการสนับสนุนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความเข้าใจ และการยอมรับจากสังคม โดยการใช้สื่อที่เป็นมิตรต่อสุขภาพ เช่น สื่อสาร และโฆษณาทางสังคม การให้ข้อมูลและบท วิเคราะห์ที่มีคุณภาพ เป็นต้น เพื่อสร้างการตระหนักรู้และเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพ รวมถึง การใช้สื่อสารเพื่อเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ เช่น การสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกาย การบริโภคอาหารที่เหมาะสม และการดูแลสุขภาพจิต

องค์ความรู้จากการศึกษา

จากการวิเคราะห์กรณีศึกษา มีข้อค้นพบสำคัญ คือกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ในโครงสร้าง ของนโยบายสาธารณะในประเทศไทย เพื่อสร้างเครือข่ายของนโยบายสาธารณะผ่านมิติของกองทุนสนับสนุนการ สร้างเสริมสุขภาพ ตามภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ในโครงสร้างของนโยบายสาธารณะในประเทศไทย

1. เครือข่ายด้านสุขภาพในโครงสร้างของนโยบายสาธารณะในประเทศไทย โดยกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ มีเพียงเครือข่ายภาคประชาสังคม ของภาคประชาสังคมนั้น เป็นการจัดตั้ง หรือได้รับการสนับสนุน จากกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพทั้งทางตรง และทางอ้อม จึงกล่าวได้ว่าคุณสมบัตินี้ในส่วนของการ ดำเนินนโยบายสาธารณะเช่นกัน ประกอบด้วย สำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ ศูนย์บริการเลิกบุหรี่ทางโทรศัพท์แห่งชาติ มูลนิธิเมาไม่ขับ เครือข่ายคนไทยไร้พุง มูลนิธิสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ และสำนักงานเครือข่ายลดอุบัติเหตุ ตามลำดับ

2. เครือข่ายด้านวิชาการในโครงสร้างของนโยบายสาธารณะในประเทศไทย โดยกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ มีทั้งเครือข่ายประเภทประชาสังคมแบบจัดตั้ง และสนับสนุน และเครือข่ายประเภทภาครัฐ ของเครือข่ายภาคประชาสังคมประกอบด้วย แผนงานพัฒนานโยบายสาธารณะด้านสุขภาพจิต แผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี สถาบันวิจัยและพัฒนาสุขภาพภาคใต้ ศูนย์วิจัย และจัดการความรู้เพื่อควบคุมยาสูบ ศูนย์วิชาการเพื่อความปลอดภัยทางถนน ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา ศูนย์ข้อมูลนโยบายสาธารณะเพื่อลดปัญหาจากการพนัน สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม และศูนย์วิชาการเฝ้าระวังและพัฒนาระบบยา ส่วนเครือข่ายภาครัฐนั้นพบว่ากองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ได้ไปมีส่วนร่วม และสนับสนุนหน่วยงานวิชาการของภาครัฐที่มีอยู่เดิม ได้แก่ สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็ก และครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล ศูนย์วิจัย และฝึกอบรมทางการศึกษา วิทยาลัยครูศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต สถาบันวิจัยประชากร และสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล กองกลาง สำนักงานอธิบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา และศูนย์วิชาการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ (คคส.) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมีบุคลากรที่มีความชำนาญอยู่แล้วในการปฏิบัติงานด้านวิชาการ

3. เครือข่ายด้านสังคมในโครงสร้างของนโยบายสาธารณะในประเทศไทย โดยกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ มีทั้งเครือข่ายประเภทประชาสังคมแบบจัดตั้ง และสนับสนุน และเครือข่ายประเภทภาครัฐ ซึ่งนับเป็นเครือข่ายที่มีจำนวนน้อยที่สุด กล่าวคือ เครือข่ายประเภทประชาสังคม ประกอบด้วย เครือข่ายเยาวชน สืบสานภูมิปัญญา มูลนิธิสตรี – สฤชดีวงศ์ และ Thailand Road Safety Literature สำหรับส่วนเครือข่ายภาครัฐ คือ RSU NEWS และศาลปกครอง ตามลำดับ

สรุป

จากการศึกษาเครือข่ายนโยบายสาธารณะในกรณีศึกษาของกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพในประเทศไทย เน้นที่การวิเคราะห์แนวทางของนโยบายของกองทุนนี้ เป็นแนวทางในการสนับสนุนและสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพที่ดีของประชากรทุกกลุ่ม โดยมีพื้นฐานบนวิสัยทัศน์ที่กำหนดให้ "ทุกคนบนแผ่นดินไทยมีวิถีชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อม ที่สนับสนุนต่อการมีสุขภาวะที่ดี" โดยมีนิยามว่า "ทุกคนบนแผ่นดินไทย" คือคนทุกคนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย โดยไม่มีการแบ่งแยกตามเชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา เพศ สภาพครอบครัว หรือสถานะเศรษฐกิจและสังคมอื่น นอกจากนี้ กองทุนฯ ยังมีการกำหนดพันธกิจตามพระราชบัญญัติ กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ พ.ศ.2544 โดยมีมุ่งหมายให้กองทุนเป็นจุดประกาย กระตุ้น เสริมพลังบุคคล ชุมชน และองค์กรทุกภาคส่วน ให้มีขีดความสามารถและสร้างสรรค์ระบบสังคมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพที่ดี จากวิสัยทัศน์และพันธกิจของกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ได้พัฒนาแนวคิดไปสู่ยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานเชิงประจักษ์ที่ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์หลัก "สานสามพลัง" ที่เป็นแกนกลางเชิงอุดมคติ ประกอบด้วย พลังปัญญา (Wisdom space) การขยายพื้นที่ทางปัญญา (Wisdom Space) โดยการสร้างเครือข่ายและนำเสนอองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องในการสร้างเสริมสุขภาพ และพัฒนาองค์ความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมความพร้อมในการทำงาน พลังนโยบาย (Healthy policy) การขยายพื้นที่การมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายสาธารณะ (Space of participatory policy process) โดยผลักดันนโยบายที่สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพและส่งผลให้เกิดเป็นกฎหมาย มาตรการ หรือกลไกการดำเนินการอย่างเป็นทางการ และพลังสังคม (Social space) การขยายพื้นที่ทางสังคม (Social space) โดยการระดมพลังเครือข่ายทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญในการทำงาน การรณรงค์ และการเฝ้าระวังในการสร้างเสริมสุขภาพ

จากการวิเคราะห์กรณีศึกษาเกี่ยวกับกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพในโครงสร้างของนโยบายสาธารณะในประเทศไทย พบว่ามีข้อค้นพบสำคัญ คือ กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ มีการสร้างเครือข่ายนโยบายสาธารณะใน 3 มิติ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ขององค์กร ประกอบด้วย (1) เครือข่ายด้านสุขภาพ เป็นเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพมีความหลากหลายและถูกแบ่งออกเป็นเครือข่ายภาคประชาสังคม และภาครัฐ ภาคประชาสังคมมีหน้าที่จัดตั้งหรือได้รับการสนับสนุนจากกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ทั้งทางตรงและทางอ้อมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีบทบาทและหน้าที่ต่าง ๆ อาทิ สถาบันวิจัย มูลนิธิสาธารณสุข และสำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า (2) เครือข่ายด้านวิชาการ เป็นเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับด้านวิชาการมีทั้งเครือข่ายประชาสังคมแบบจัดตั้งและสนับสนุน ตลอดจนเครือข่ายประชาสังคมภาครัฐ เครือข่ายประชาสังคมประกอบด้วยหลายหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญในการดำเนินนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ มีการร่วมมือกับหลายสถาบันการศึกษาและหน่วยงานวิจัย และ (3) เครือข่ายด้านสังคมที่เกี่ยวข้องกับด้านสังคมมีการแบ่งเป็นเครือข่ายประชาสังคมแบบจัดตั้งและสนับสนุน และเครือข่ายประชาสังคมภาครัฐ ในเครือข่ายประชาสังคมมีหน่วยงานที่มุ่งเน้นการพัฒนา นโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพที่หลากหลาย เครือข่ายภาครัฐมีความร่วมมือกับหน่วยงานที่มีความชำนาญในการดำเนินนโยบายสาธารณะ

เอกสารอ้างอิง

- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2561). *แผนหลัก สสส. 2561 - 2563 Thai Health Master Plan 2018-2023*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- สำนักพัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2564). *ทิศทางเป้าหมาย ระยะ 10 ปี (พ.ศ. 2565-2574)*. กรุงเทพฯ: พีเอเอ็น (ไทยแลนด์).
- Anderson, J.E. (1994). *Public Policy – Making: Introduction*. 2nd. New York: Houghton, Mifflin Company.
- Dye, T.R. (1984). *Understanding public policy*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Easton, D. (1953). *The Political System: An Inquiry into the State of Political Science*. New York: Alfred A. Knopf.
- Friedrich Carl, J. (1963). *Man and His Government*. New York : McGraw - Hill.
- Prewitt, K., & Verba, S. (1983). *An Introduction to American Government*. 4th ed. New York: Harper Collins.
- Sharkansky, I. (1970). *Policy analysis in political science*. Chicago: Markham Pub. Co.

แนวทางการส่งเสริมทักษะชีวิตนักเรียนของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1
สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ
Guidelines for The Promotion of Students' Life Skills of Welfares Schools Group 1
Under The Special Education Bureau

อัญชลี กะการดี¹, พรเมศร์ กลิ่นหอม² และ มิตรภาณี พุ่มกล่อม³
Anchalee Kakarndee ¹, Poramet Klinhom ² and Mitparnee Pumklom ³

นักศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี¹

อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี^{2,3}

Student of Educational Administration Program, Faculty of Education, Kanchanaburi Rajabhat University, Thailand¹

Lecturer of Educational Administration Program, Faculty of Education, Kanchanaburi Rajabhat University, Thailand^{2,3}

Corresponding Author, E-mail: ¹ Acchalee.2409@gmail.com; ² avihingsar@hotmail.com; ³ pianohawi@gmail.com

Retrieved: September 28, 2023; Revised: October 27, 2023; Accepted: October 28, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาคำระดับการส่งเสริมทักษะชีวิตนักเรียน และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมทักษะชีวิตนักเรียน ของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยผสมผสาน ใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมทักษะชีวิตนักเรียนของกระทรวงศึกษาธิการเป็นกรอบการวิจัย พื้นที่วิจัย คือ โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 184 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางเครชีและมอร์แกน ที่ระดับค่าความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ จำแนกตามกลุ่มของสถานศึกษา และผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนากลุ่ม จำนวน 10 คน คัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ชนิด คือ 1) แบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.77 และ 2) ประเด็นการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติวิเคราะห์ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการสรุปการสนทนากลุ่มใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การส่งเสริมทักษะชีวิตนักเรียน ของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด คือ ด้านความสามารถในการสื่อสาร ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติในระดับมาก เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ด้านความสามารถในการแก้ไขปัญหา และด้านความสามารถในการคิด ตามลำดับ 2) แนวทางการส่งเสริมทักษะชีวิตนักเรียน ของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ดังนี้ 1) ด้านความสามารถในการสื่อสาร โรงเรียนควรส่งเสริมและให้ความสำคัญด้านการสื่อสาร ฝึกให้นักเรียนมีทักษะการสื่อสารแบบสองทาง จัดการเรียนรู้ควบคู่กันทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ส่งเสริมให้มีการสื่อสารให้ถูกต้องเหมาะสมในฐานะผู้ส่งสารและผู้รับข้อมูลข่าวสาร 2) ด้านความสามารถในการคิด โรงเรียนต้องจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดสร้างสรรค์ ออกแบบกิจกรรมตามความถนัดของนักเรียนให้สามารถออกแบบชิ้นงานด้วยตนเองได้ ผลงานการสร้างสรรค์มีหลากหลาย จัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนคิดเชิงบวก ใช้ความรอบรู้ ใช้ความคิดรอบคอบระมัดระวัง 3) ด้านความสามารถในการแก้ปัญหา

โรงเรียนควรมีการส่งเสริมการสร้างกระบวนการความคิด กระบวนการจัดการเรียนรู้ ความเข้าใจในสถานการณ์ของสังคมที่เกิดขึ้น 4) ด้านความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต โรงเรียน ครูผู้สอน ควรส่งเสริมนักเรียนให้เกิดทักษะความเป็นผู้นำ มีการวิเคราะห์และแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างรอบคอบ เกิดการเรียนรู้ทักษะการทำงานประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน 5) ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยี โรงเรียนควรมีการส่งเสริมกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสร้างผลผลิตและการขายผลผลิตผ่านสื่อสังคมออนไลน์

คำสำคัญ: การส่งเสริม; ทักษะชีวิตนักเรียน; โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1

Abstract

This article aimed to 1) study the level of the promotion of students' life skills and 2) study the guidelines for the promotion of students' life skills of welfares schools, group 1, Bureau of Special education administration. The research design is mixed research, using the Ministry of Education's concept of student life skills promotion as the research framework, research area were welfares schools, group 1, Bureau of Special education administration. The sample group were 184 school administrators and teachers, set sample size using Krejcie and Morgan tables at the confidence level of 95 percent selected by stratified random sampling, Classified by group of schools and 10 key informants in the focus group were obtained through purposive selection. There are 2 types of tools used in the research: 1) a 5-level rating scale questionnaire with content validity between 0.67-1.00 and reliability of 0.77 and 2) questions in focus group discussion. The statistics used in the data analysis were percentage, mean and standard deviation, Summarizing the group discussions used content analysis and then writing a descriptive narrative.

The findings were as follows: 1) The promotion of students' life skills of welfares schools, group 1, in each individual aspect at the highest level was ability to communicate, aspect at a high level, ranking in the order of mean from high to low as follows: ability to use life skills, followed by ability to use technology, ability to solve problems, and ability to think. 2) Guidelines for the promotion of students' life skills of welfares schools, group 1, under the Bureau of Special education administration were as follows: 1) Communication ability, schools should promote a strong emphasis on communication, Train students in two-way communication skills, learning management together in both Thai and English. Promote correct and appropriate communication as a messenger and receiver of information. 2) Thinking abilities, schools must organize activities to encourage creativity among the majority of students. Design activities according to students' aptitudes so that they can design their own pieces, there are a variety of creative works, arrange activities to encourage students to think positively, use knowledge use careful thought. 3) Problem-solving ability, schools should promote the creation of thought processes and learning management processes to understand the social situations that arise in order. 4) Ability to use life skills, schools and teachers should encourage students to develop leadership skills, careful analysis and solving of various problems, resulting in learning of work skills applied to daily life.

5) Ability to use technology, schools should promote the learning management process, Schools should promote the learning management process. Emphasis is on skills in using technology to create products and sell products through social media.

Keywords: Promotion; Students' Life Skills; Welfares School Group 1

บทนำ

จากเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสภาพสังคมไทย อันเป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยีการสื่อสาร ประเทศไทยมีนโยบายเข้าสู่ประชาคมอาเซียน รัฐบาลจึงเร่งพัฒนาโครงสร้างเศรษฐกิจภายในประเทศให้มีความเข้มแข็ง เติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน พร้อมกับการกำหนดนโยบายการศึกษาที่สำคัญหลายประการ ได้แก่ การสร้างโอกาสทางการศึกษา การเร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้วยวิธีการที่หลากหลาย การกระจายอำนาจสู่พื้นที่ให้เสร็จสมบูรณ์ เริ่มจากพื้นที่ที่มีความพร้อม สนับสนุนการสร้างรายได้ระหว่างเรียน และสนับสนุนให้ผู้สำเร็จการศึกษามีงานทำได้ทันที โดยความร่วมมือระหว่างแหล่งงานกับสถานศึกษา ตลอดจนเพิ่มขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการเปิดเสรีประชาคมอาเซียน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ได้จัดทำขึ้นตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) เป็นแผนแม่บทหลักของการพัฒนาประเทศ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 กำหนดแนวทางการศึกษาตามมาตรา 6 การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข จากจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาตามมาตรานี้เป็นปรัชญาการศึกษาที่มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในมิติต่าง ๆ ที่สำคัญทางการศึกษา ตลอดจนจุดเน้นในส่วนนี้ให้มุ่งพัฒนา “ปัจเจกบุคคล” ฉะนั้นจึงได้กำหนดการพัฒนามุ่งให้คนไทย “มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) การพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันความเสี่ยงในการดำเนินชีวิตทั้งในปัจจุบันและอนาคต สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดแนวทางการเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับผู้เรียนเพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ถึงคุณค่าในตนเองและผู้อื่น มีการคิดวิเคราะห์ กระบวนการตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การจัดการอารมณ์ ความเครียด และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น เป็นองค์ประกอบของทักษะชีวิตที่ช่วยให้เด็กและเยาวชนมีพื้นฐานด้านอุปนิสัยที่ดีสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551)

โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการประเภทประจำกิน-นอน เปิดสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยรับเด็กที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา จากสภาพภูมิหลังของนักเรียนในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ที่มาจากความยากจน อาศัยตามแนวตะเข็บชายแดน สภาพครอบครัวหย่าร้าง ขาดความอบอุ่นและที่พึ่ง การจัดการเรียนการสอนจึงมิได้หมายถึงการให้ความรู้และการปลูกฝังคุณธรรมเท่านั้น แต่สิ่งที่สำคัญ คือ การปลูกฝังทักษะการดำรงชีวิตเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ มีคุณธรรม มีทักษะงานอาชีพเบื้องต้น (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2553) นอกจากนี้โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ดำเนินการเรียนการสอนเน้นพัฒนาทักษะชีวิตให้กับนักเรียนให้มีความเป็นผู้นำสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีคุณธรรมจริยธรรม มีค่านิยมที่ถูกต้อง มีพื้นฐานความรู้ในวิชาสามัญและวิชาชีพ ทางโรงเรียนให้ความสำคัญถึงนักเรียนบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงการทำเกษตรกรรม ปลูกผัก

ให้อาหารสัตว์ สามารถนำผลผลิตมาเข้าสู่โรงครัวเพื่อประกอบอาหาร ตระหนักในความสำคัญของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ทำให้เกิดคุณลักษณะ “อยู่อย่างพอเพียง” ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่ 21

จากความเป็นมาและสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมทักษะชีวิตนักเรียน ของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ เพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศในการกำหนดแนวทางทางการส่งเสริมทักษะชีวิตนักเรียนของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์มีแนวทางการส่งเสริมทักษะชีวิตนักเรียนที่ดี มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลในการปฏิบัติงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคำระดับการส่งเสริมทักษะชีวิตนักเรียนของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ
2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมทักษะชีวิตนักเรียนของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษา เรื่อง แนวทางการส่งเสริมทักษะชีวิตนักเรียน ของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ผู้วิจัยอาศัยกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมทักษะชีวิตนักเรียน ของกระทรวงศึกษาธิการ (2554) ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านความสามารถในการสื่อสาร ด้านความสามารถในการคิด ด้านความสามารถในการแก้ไขปัญหา ด้านความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยี และผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ ดังนี้

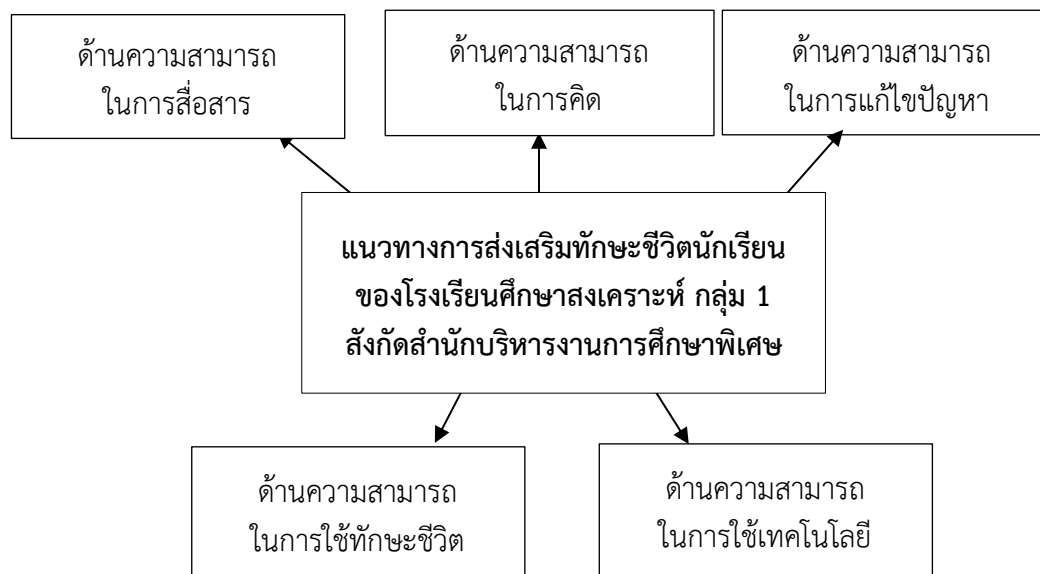
1. กระทรวงศึกษาธิการ (2554) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 อธิบายเกี่ยวกับทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคม ด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง ของสังคมและสิ่งแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

2. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2560) กำหนดแนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองในด้านความรู้ทักษะและเจตคติในการเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น การคิดวิเคราะห์ตัดสินใจและแก้ไขปัญหา การจัดการกับอารมณ์และความเครียด และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น เพื่อการปรับตัวและป้องกันตนเองในสถานการณ์ต่าง ๆ จัดการกับชีวิตตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะชีวิตเป็นสมรรถนะสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนพึงได้รับการพัฒนา ทักษะชีวิตในสาระการเรียนรู้ จำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ ทักษะชีวิตทั่วไป และทักษะชีวิตเฉพาะ

3. ภาควิชาการศึกษาศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21 (The Partnership for 21st Century Learning, 2019) ได้แบ่งทักษะชีวิตและอาชีพเป็น 5 ทักษะ ได้แก่ 1) ความยืดหยุ่นและการปรับตัว (Flexibility and Adaptability) 2) ความคิดริเริ่ม และการกำกับตนเอง (Initiative and Self-Direction) 3) ทักษะทางสังคมและการเรียนรู้ ข้ามวัฒนธรรม (Social and Cross-Cultural Skills) 4) การเพิ่มผลผลิตและการยอมรับ (Productivity and Accountability) 5) ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ (Leadership and responsibility)

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมทักษะชีวิตนักเรียน กระทรวงศึกษาธิการ (2554) ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านความสามารถในการสื่อสาร ด้านความสามารถในการคิด ด้านความสามารถในการแก้ไขปัญหา ด้านความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ผู้วิจัยสามารถสรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัย คือ งานวิจัยแบบผสมผสาน เริ่มจากงานวิจัยเชิงปริมาณ พื้นที่วิจัย คือ โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ประชากรเป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จำนวน 351 คน (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2564) กำหนดกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 184 คน โดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) ที่ระดับค่าความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 สุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (stratified random sampling) จำแนกตามกลุ่มของสถานศึกษา และผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนากลุ่ม (focus group) จำนวน 10 คน ได้มาโดยเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้เชี่ยวชาญ หัวหน้าวิชาการ และข้าราชการครู

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ชนิด ได้แก่ 1) แบบสอบถาม ประกอบด้วย 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (checklist) เกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 4 ข้อ และตอนที่ 2 แบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า (rating scale) ชนิด 5 ระดับ จำนวน 35 ข้อ เกี่ยวกับการส่งเสริมทักษะชีวิตนักเรียน มี 5 ด้าน 2) ประเด็นคำถามการสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมทักษะชีวิตนักเรียนของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์กลุ่ม 1 ประกอบด้วย 5 ด้าน ในส่วนของการนำข้อมูลเชิงปริมาณมาวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน ประกอบไปด้วย ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ความเที่ยงตรงของเนื้อหา คำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องของเครื่องมือ มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เท่ากับ 1.00 จำนวน 31 ข้อ และ 0.67 จำนวน 4 ข้อ และความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค มีค่าเท่ากับ 0.77 ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิจัยเอกสาร วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์การส่งเสริมทักษะชีวิตนักเรียน ของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ โดยหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีรายละเอียดดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 การส่งเสริมทักษะชีวิตนักเรียนของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

การส่งเสริมทักษะชีวิตนักเรียน	$\bar{X}$	S.D	ระดับการปฏิบัติ
1. ด้านความสามารถในการสื่อสาร	4.51	0.32	มากที่สุด
2. ด้านความสามารถในการคิด	4.39	0.36	มาก
3. ด้านความสามารถในการแก้ไขปัญหา	4.42	0.34	มาก
4. ด้านความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต	4.44	0.28	มาก
5. ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยี	4.43	0.29	มาก
รวมเฉลี่ย	4.44	0.24	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การส่งเสริมทักษะชีวิตนักเรียนของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ในภาพรวมมีการปฏิบัติในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด คือ ด้านความสามารถในการสื่อสาร ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติในระดับมาก เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต รองลงมาคือ ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ด้านความสามารถในการแก้ไขปัญหา และด้านความสามารถในการคิด

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ผลการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมทักษะชีวิตนักเรียนของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้เชี่ยวชาญ หัวหน้าวิชาการ และข้าราชการครู สรุปเป็นแนวทางรายด้าน ดังนี้

2.1 การส่งเสริมทักษะชีวิตด้านความสามารถในการสื่อสาร ทางโรงเรียนควรส่งเสริมให้มีความสำคัญอย่างมากในด้านการสื่อสาร เพราะการสื่อสารเป็นหลักที่ต้องใช้การพูด การอ่าน การเขียน ให้นักเรียนมีความสามารถในการรับสารได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน และเหมาะสม ควรฝึกให้นักเรียนมีทักษะการสื่อสารแบบสองทาง เพราะภาษาที่ใช้ในการสื่อสารควรใช้ควบคู่กันไปทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เปิดให้นักเรียนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นระหว่างครูผู้สอนและนักเรียน ตลอดจนทางโรงเรียนควรส่งเสริมให้มีการสื่อสารให้ถูกต้องเหมาะสมรับรู้ถึงความรู้สึกนึกคิดของอีกฝ่าย และรู้จักกาลเทศะ

2.2 การส่งเสริมทักษะชีวิตด้านความสามารถในการคิด ทางโรงเรียนต้องจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดสร้างสรรค์ พยายามปลูกฝังให้นักเรียนคิดออกแบบชิ้นงานด้วยตนเอง เพื่อผลงานการสร้างสรรค์ที่หลากหลาย ตามความสามารถของนักเรียน ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนมีการคิดเชิงวิเคราะห์ คุณครูสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีให้กับนักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนกล้าตัดสินใจและคิดอย่างมีเหตุผล และโรงเรียนควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนคิดเชิงบวก ใช้สติปัญญา ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ รวมถึงการใช้ความคิดรอบคอบระมัดระวัง ในการปฏิบัติกิจกรรมทุกขั้นตอน ภายใต้เงื่อนไขคุณธรรมที่ต้องเสริมสร้างให้เป็นพื้นฐานทั้งในด้านของจิตใจและการกระทำ

2.3 การส่งเสริมทักษะชีวิตด้านความสามารถในการแก้ปัญหา ทางโรงเรียนควรมีการส่งเสริมการสร้างกระบวนการคิด กระบวนการจัดการเรียนรู้ ความเข้าใจในสถานการณ์ของสังคมที่เกิดขึ้น เพื่อให้นักเรียนเกิด

ทักษะชีวิตสามารถเรียนรู้และแก้ไขปัญหา ครูผู้สอนสามารถส่งเสริมและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนในด้านการปฏิบัติตน ตลอดจนการมีส่วนร่วมในสาธารณะประโยชน์ รู้จักใช้ และจัดการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะด้านแก้ปัญหา

2.4 การส่งเสริมทักษะชีวิตด้านความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต ทางโรงเรียน ครูผู้สอน ควรส่งเสริมให้นักเรียนให้เกิดทักษะความเป็นผู้นำ มีการวิเคราะห์และแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างรอบครอบ เกิดการเรียนรู้ทักษะการทำงานประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน โรงเรียนควรมีการส่งเสริมนักเรียนให้เกิดทักษะความเป็นผู้นำ ใฝ่เรียน ค้นคว้าความรู้ เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสามารถนำองค์ความรู้มาใช้ในการเรียน การทำงาน และสามารถปรับตัวในอนาคต

2.5 การส่งเสริมทักษะชีวิตด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ทางโรงเรียนควรมีการส่งเสริมกระบวนการจัดการเรียนรู้ เน้นทักษะการส่งเสริมอาชีพให้กับนักเรียนมีการสร้างผลผลิต ส่งเสริมให้นักเรียนขายผลผลิตภายนอกในโรงเรียน ต้องพัฒนาส่งเสริมให้นักเรียนใช้ช่องทางการใช้โซเชียลเป็นช่องทางการสร้างอาชีพและรายได้ นักเรียนมีรายได้ และสามารถประชาสัมพันธ์สินค้า ผลผลิตของนักเรียน ฝึกปฏิบัติให้นักเรียนได้เห็นทุกขั้นตอนต่าง ๆ ให้

อภิปรายผลการวิจัย

1. ค่าระดับการส่งเสริมทักษะชีวิตนักเรียนของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ พบว่า ในภาพรวมมีการปฏิบัติในระดับมาก อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์มีเป้าประสงค์ให้เด็กด้อยโอกาสทุกคนได้รับโอกาสการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ทักษะสังคม และทักษะวิชาชีพ มีศักยภาพพึ่งพาตนเอง ทำให้การบริการทางการศึกษาเป็นไปอย่างกว้างขวาง เพียงพอ ทัวถึง และเหมาะสมกับอัตลักษณ์ของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ รวมถึงเป็นสิ่งจำเป็นยิ่งในยุคปัจจุบันที่จะต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยี ความสามารถในการแก้ไขปัญหา และความสามารถในการคิด เพื่อให้นักเรียนอยู่รอดในสังคมโลกปัจจุบันได้ สอดคล้องกับหลักการของ องค์การยูเนสโก (UNESCO, 2002) ได้กล่าวถึงทักษะชีวิตว่าเป็นความสามารถในการใช้ความรู้ เจตคติ และทักษะต่าง ๆ ที่ช่วยบุคคลให้สามารถรับผิดชอบตนเองสำหรับการดำเนินชีวิตโดยมีการสร้างทางเลือกที่ดี การต่อต้านความกดดันจากกลุ่มเพื่อน และการจัดการกับสิ่งที่เข้ามาคุกคามชีวิต สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดารารัตน์ ศรีพันธุ์ (2559) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนบ้านกลาง ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัญญา จันทร์ลาวงค์ (2561) ศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตผู้เรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมระดับการพัฒนาทักษะชีวิตผู้เรียนในสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก

2. แนวทางการส่งเสริมทักษะชีวิตนักเรียนของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จากการสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้เชี่ยวชาญ หัวหน้าวิชาการ และข้าราชการครู มีรายละเอียดที่ผู้วิจัยขอนำมาอภิปรายผล ดังนี้

2.1 ด้านความสามารถในการสื่อสาร มีแนวทางการส่งเสริมทักษะชีวิต พบว่า โรงเรียนควรส่งเสริมให้มีความสำคัญอย่างมากในด้านการสื่อสาร เพราะการสื่อสารเป็นหลักที่ต้องใช้การพูด การอ่าน การเขียน ให้นักเรียนมีความสามารถในการรับสาร สื่อสาร ได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน และเหมาะสม ควรฝึกให้นักเรียนมีทักษะการสื่อสารแบบสองทางใช้ควบคู่กันไปทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เปิดให้นักเรียนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นระหว่างครูผู้สอนและนักเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัลวาเดย์ (Alwadai, 2023) ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทมุมมอง: การเตรียมความพร้อมสำหรับสภาพแวดล้อมการทำงานที่เปลี่ยนแปลง-ความรับผิดชอบของคณาจารย์ในการส่งเสริมทักษะชีวิตของผู้เรียนในสถาบันอุดมศึกษา เสนอแนวทางไว้ว่า ความรับผิดชอบหลักของสถาบันอุดมศึกษา

คือ การเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสำหรับชีวิตการทำงานโดยการเพิ่มทักษะชีวิตของนักศึกษาผ่านกลยุทธ์การศึกษาต่าง ๆ อาทิ การเรียนรู้ตามโครงการ เวิร์คช็อป และการฝึกอบรมระยะยาวและระยะสั้นในสภาพแวดล้อมการทำงานทางธุรกิจ

2.2 ด้านความสามารถในการคิด มีแนวทางการส่งเสริมทักษะชีวิต พบว่า โรงเรียนต้องจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดสร้างสรรค์ พยายามปลูกฝังให้นักเรียนคิดออกแบบชิ้นงานด้วยตนเอง เพื่อผลงานการสร้างสรรค์ที่หลากหลาย ตามความสามารถของนักเรียน ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนคิดเชิงวิเคราะห์ ถ้าคิดกล้าตัดสินใจและคิดอย่างมีเหตุผล และโรงเรียนควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนคิดเชิงบวก ใช้สติปัญญา ใช้ความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ใช้ความคิดรอบคอบระมัดระวัง ในการปฏิบัติกิจกรรมทุกขั้นตอน โดยใช้เงื่อนไขคุณธรรมที่ต้องเสริมสร้างให้เป็นพื้นฐานทั้งในด้านของจิตใจและการกระทำ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุติชน บุญเทศ (2563) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนในโรงเรียนเครือข่าย การศึกษาริมมณฑล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2 เสนอแนวทางการส่งเสริมให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมเสริมทักษะ ไม่ว่าจะเป็นการวิเคราะห์ข่าว เหตุการณ์ ภาพจากสื่อต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนได้สรุปวิเคราะห์สาเหตุ ผลกระทบ รวมถึงการป้องกันและแก้ปัญหา ด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด ควรส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการป้องกันและจัดการความเครียดของตนเองได้อย่างเหมาะสมกับวัยและสถานการณ์ต่าง ๆ

2.3 ด้านความสามารถในการแก้ปัญหา มีแนวทางการส่งเสริมทักษะชีวิต พบว่า โรงเรียนควรมีการส่งเสริมการสร้างกระบวนการคิด กระบวนการจัดการเรียนรู้ ความเข้าใจในสถานการณ์ของสังคมที่เกิดขึ้น เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตสามารถเรียนรู้และแก้ไขปัญหา ครูผู้สอนสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนในด้านการปฏิบัติตนเพื่อส่วนรวมและสาธารณะประโยชน์ รู้จักใช้ และการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะด้านแก้ปัญหา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปณิตดา นกแก้ว (2562) ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดสมุทรปราการ เสนอแนวทางพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา คือ ส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะการเข้าสังคม มุ่งพัฒนาผู้เรียนในทุกด้านทั้งความรู้ ทักษะ อารมณ์ ให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อตนเองเห็นคุณค่าในตนเอง และรู้จักแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ ส่งเสริมการมีคุณธรรมความรับผิดชอบ ยอมรับฟังความคิดเห็นผู้อื่นซึ่งเป็นพื้นฐานของผู้นำ

2.4 ด้านความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต มีแนวทางการส่งเสริมทักษะชีวิต พบว่า โรงเรียน ครูผู้สอนควรส่งเสริมให้นักเรียนให้เกิดทักษะความเป็นผู้นำ มีการวิเคราะห์และแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างรอบรอบ เกิดการเรียนรู้ทักษะการทำงานประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน โรงเรียนควรมีการส่งเสริมให้นักเรียนให้เกิดทักษะความเป็นผู้นำใฝ่เรียนรู้ ค้นหาคำถาม เพื่อให้อำนาจนำองค์ความรู้มาใช้ในการเรียน การทำงาน และสามารถปรับตัวในอนาคตได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ ขนิษฐา สุขทวี, วรวิทย์ เฟื่องพันธ์, สุวิชัย โกศัลยะวัฒน์ และศุภครจิรา พรหมสุวิชา (2563) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการสร้างเครือข่ายกิจกรรมจิตอาสาที่ส่งเสริมทักษะชีวิตด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดนครนายก ผลการวิจัยเสนอแนวทางการสร้างเครือข่ายกิจกรรมจิตอาสาที่ส่งเสริมสัมพันธภาพด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นนั้น นักเรียน ครู ผู้อำนวยการโรงเรียน องค์การของรัฐ และองค์กรสาธารณะประโยชน์ สามารถดำเนินการสร้างเครือข่าย คือ การชักชวน การประชาสัมพันธ์ การทำเป็นแบบอย่างที่ดี สร้างพฤติกรรมทางบวก และแนะนำกิจกรรมต่อ โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับโรงเรียน ระดับชุมชน และระดับสังคม

2.5 ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยี มีแนวทางการส่งเสริมทักษะชีวิต พบว่า โรงเรียนควรมีการส่งเสริมกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นทักษะการส่งเสริมอาชีพให้กับนักเรียนให้มีการสร้างผลผลิต ส่งเสริมให้นักเรียนขายผลผลิตของนักเรียนนอกจากในโรงเรียน ต้องพัฒนาส่งเสริมให้นักเรียนใช้ช่องทางผ่านสื่อโซเชียลเป็น

ช่องทางการสร้างอาชีพและรายได้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การส่งเสริมความสามารถในการใช้เทคโนโลยีของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ช่วยให้นักเรียนมีรายได้ และสามารถประชาสัมพันธ์สินค้า ผลิตภัณฑ์ของนักเรียน ฝึกปฏิบัติให้นักเรียนได้เห็นทุกขั้นตอน ได้เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ หรือขายของได้ในโลกออนไลน์เป็นการลดต้นทุนในการดำเนินงานต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุทธติชน บุญเทศ (2563) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนในโรงเรียนเครือข่ายการศึกษาอริยมงคล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ เขต 2 ผลการวิจัยนำเสนอแนวทางไว้ว่า ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ควรส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี สามารถนำเทคโนโลยีไปใช้พัฒนาตนเอง แก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และมีคุณธรรม จริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

การส่งเสริมทักษะชีวิต คือ การสร้างกระบวนการต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะ สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคม ด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหา และความขัดแย้งต่างๆ อย่างเหมาะสม ประกอบด้วย

1. ด้านความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถพื้นฐานในการถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความเข้าใจ และความรู้สึก ความสามารถในการใช้คำพูด ท่าทาง เพื่อแสดงความรู้สึกนึกคิดของตนเองอย่างเหมาะสม อีกทั้งสามารถรับรู้ถึงความรู้สึกนึกคิดของอีกฝ่าย ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้กิจกรรมการพัฒนาให้นักเรียนให้มีทักษะการสื่อสารแบบสองทาง ควบคู่กันระหว่างภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2. ด้านความสามารถในการคิด เป็นกระบวนการคิดที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของมนุษย์การคิดเป็นจะช่วยให้นักเรียนมองเห็นปัญหา ทำความเข้าใจปัญหา รู้จักปัญหาอย่างแท้จริง และสามารถแก้ปัญหาทั้งหลายได้ โดยใช้กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนคิดเชิงวิเคราะห์ คุณครูสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีให้กับนักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนให้การคิดกล้าตัดสินใจและคิดอย่างมีเหตุผล และกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนคิดเชิงบวก ใช้สติปัญญา ใช้ความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ใช้ความคิดรอบคอบระมัดระวัง ในการปฏิบัติกิจกรรมทุกขั้นตอน

3. ด้านความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นการแก้ปัญหอย่างเป็นระบบมากขึ้น พัฒนาความรู้ ความคิด และความเข้าใจในสถานการณ์ของสังคมที่เกิดขึ้นเพื่อให้เกิดการคิด การตัดสินใจ ในการพัฒนาความสามารถการแก้ปัญหา และปฏิบัติการแก้ปัญหาจากประสบการณ์ตรงด้วยวิธีการที่หลากหลาย ปัญหาที่มีลักษณะที่แตกต่างกัน จำเป็นต้องใช้ความสามารถในการแก้ปัญหา เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์สิ่งที่เกิดขึ้นจริงในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจ โดยใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ สร้างความเข้าใจในสถานการณ์ของสังคมที่เกิดขึ้น เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตสามารถเรียนรู้และแก้ปัญหา

4. ด้านความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นความสามารถที่ประกอบด้วยความรู้ เจตคติ และทักษะในการจัดการกับความกดดัน และปัญหารอบตัว รวมไปถึงการปรับตัวในอนาคต โดยใช้กิจกรรมเสริมสร้างทักษะความเป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ค้นหาคำถาม เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสามารถนำองค์ความรู้มาใช้ในการเรียน การทำงาน และสามารถปรับตัวในอนาคต

5. ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือกใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ โดยคำนึงถึงประโยชน์ ผลกระทบ และทักษะกระบวนการต่าง ๆ ทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคมในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม โดยใช้

กระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นทักษะส่งเสริมอาชีพให้กับนักเรียนให้มีการสร้างผลผลิต ส่งเสริมให้นักเรียนขายผลผลิต ใช้ช่องทางการใช้สื่อโซเชียลเป็นช่องทางการสร้างอาชีพและรายได้

สรุป

แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมทักษะชีวิตนักเรียน ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านความสามารถในการสื่อสาร ด้านความสามารถในการคิด ด้านความสามารถในการแก้ไขปัญหา ด้านความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 โรงเรียนควรมีการส่งเสริมนักเรียนด้านความสามารถในการคิดเชิงกลยุทธ์ ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ในการจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมเสริมทักษะที่โรงเรียนดำเนินการ ส่งเสริมนักเรียนด้านความสามารถในการคิดเชิงระบบ และส่งเสริมนักเรียนด้านความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้นักเรียนสามารถเป็นนวัตกรรมตามแนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์ชาติ

1.2 โรงเรียนควรมีการส่งเสริมกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะการแก้ปัญหา โดยการใช้กิจกรรมโครงงาน การฝึกทักษะอาชีพให้นักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการนำเสนอวิธีการแก้ปัญหา ผลการแก้ปัญหา เพื่อจัดและลดปัญหาความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้

1.3 โรงเรียนควรให้ความสำคัญในด้านการสื่อสารกับนักเรียน เพราะการสื่อสารเป็นหลักที่ต้องใช้การพูด การอ่าน การเขียน ให้นักเรียนมีความสามารถในการรับสาร สื่อสาร ได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน และเหมาะสม โดยภาษาที่ใช้ในการสื่อสารควรใช้ควบคู่กันไปทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

1.4 โรงเรียนควรมีการส่งเสริมนักเรียนด้านความสามารถในการคิดเชิงกลยุทธ์ ส่งเสริมนักเรียนด้านความสามารถในการคิดเชิงระบบ และส่งเสริมนักเรียนด้านความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้นักเรียนสามารถเป็นนวัตกรรมตามแนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์ชาติ

1.5 โรงเรียนควรมีการส่งเสริมกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะการแก้ปัญหา ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการนำเสนอวิธีการแก้ปัญหา ผลการแก้ปัญหา เพื่อจัดและลดปัญหาความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้

1.6 โรงเรียนควรให้ความสำคัญในด้านการสื่อสารกับนักเรียน เพราะการสื่อสารเป็นหลักที่ต้องใช้การพูด การอ่าน การเขียน ให้นักเรียนมีความสามารถในการรับสาร สื่อสาร ได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน และเหมาะสม โดยภาษาที่ใช้ในการสื่อสารควรใช้ควบคู่กันไปทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโดยใช้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครู สำหรับโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

2.2 ควรศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/เอกชน/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

2.3 ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ชนิษฐา สุขทวี, วรุณี เฟื่องพันธ์, สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์ และศุภครจิรา พรหมสุวิชา. (2563). แนวทางการสร้างเครือข่ายกิจกรรมจิตอาสาที่ส่งเสริมทักษะชีวิตด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดนครนายก. *วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์*, 3(3), 65-77.
- ดาร์รัตน์ ศรีพันธุ์. (2559). แนวทางการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนบ้านกลาง. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 9(20), 1-14.
- ปนัดดา นกแก้ว. (2562). *ทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดสมุทรปราการ (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ยุตติชน บุญเทศ. (2563). แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนในโรงเรียนเครือข่ายการศึกษาอริยมงคลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ เขต 2. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี*, 8(3), 169-180.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). *แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตบูรณาการการเรียนการสอน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดฯ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566-2570)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ..
- สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. (2553). *คู่มือการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล*. กรุงเทพฯ: สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ.
- สุกัญญา จันทลวงค์. (2561). *แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตผู้เรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- Alwadai, M. A. (2023). Perspective Chapter: Preparation for Transformative Work Environment - Faculty Member's Responsibilities for Promoting Life Skills among Learners at the High Education Institutions. *Higher Education - Reflections From the Field*, 2023
- Krejcie, R. V. and Morgan, D. W. (1970). Determinining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30, 607-610.
- The Partnership for 21st Century Learning. (2019). *Framework for 21st Century learning*. Retrieved April 13, 2023, from <http://www.battelleforkids.org/networks/p21/frameworks-resources>
- UNESCO. (2002). *Focusing Resources on Effective School Health*. Paris: citing.

การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี
Administration of the Kanchanaburi Provincial Administrative
Organization

นฤมล วอนเพียร¹, อติเทพ ประดับแก้ว² และ พชร วรรณภักดิ์³

Naruemon Waonphian¹, Adithep Pradabkaew² and Patchara Wanpiwat³

สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี^{1,2,3}

Public Administration field Faculty of Humanities and Social Sciences Kanchanaburi Rajabhat University, Thailand^{1,2,3}

Corresponding Author, E-mail: ²adpprw2422@gmail.com

Retrieved: November 24, 2023; Revised: December 10, 2023; Accepted: December 12, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี และ 2) ศึกษาแนวทางการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรีในอนาคต เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 175 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์นำเสนอโครงการโดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า ระดับการบริหารขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วย ด้านผู้บังคับบัญชา และองค์การ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.62$, S.D = 0.72) และด้านบุคลากร มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D = 0.81)

ข้อเสนอแนะ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการให้การบริหารเป็นไปตามงานที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้มีประสิทธิภาพต่อการปฏิบัติงานที่ครอบคลุมทุก ๆ ด้าน และนำเทคโนโลยีนำเข้ามาใช้ภายในองค์การ เพื่อลดขั้นตอนการทำงาน ควรมีการสั่งการอย่างเป็นระบบตามลำดับขั้น เน้นจุดสำคัญ เรียงลำดับความสำคัญของงาน และเพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างกอง/ฝ่าย/สำนักงาน ภายในองค์การ จึงต้องจัดให้มีกิจกรรมหรือโครงการ เช่น การจัดกิจกรรมนันทนาการ เพื่อให้เกิดความผูกพัน และสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีภายในองค์การ เป็นต้น

คำสำคัญ: การบริหาร; องค์การบริหารส่วนจังหวัด; ประสิทธิภาพ

Abstract

The purpose of this research study is: 1) to study the management of administrative organizations in Kanchanaburi Province: 2) Study the future management methods of administrative organizations in Kanchanaburi Province. This is a quantitative study using the samples used in this study. 175 people, who were in Administrative organization of Kanchanaburi Province, were collected data by using questionnaires, and then analyzing the data by using frequencies, percentages, averages and standard deviation.

The finding was as follow: the administrative level of the Kanchanaburi Provincial Administrative Organization which consists of supervisors and organizations, had an overall

average level of high ($\bar{X}$ = 3.62, SD = 0.72) and personnel. The overall mean is at a high level ($\bar{X}$ = 4.00, SD = 0.81)

This research suggested that the respondents had a desire for management to be in accordance with assigned tasks. To be effective in the mission covering every aspect and bring technology to use within the organization. To reduce the work process, it should be systematic ordering according to hierarchy, emphasizing important points and arranging the importance of work. In order to create cooperation between divisions/departments/offices within the organization, activities or projects must be arranged, such as organizing recreational activities. To create a bond and create good human relations within the organization, etc.

Keyword: Administration; Provincial Administrative Organization; Efficiency

บทนำ

ประเทศไทยมีการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 และการบริหารงานของระบบราชการในประเทศไทย แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ราชการบริหารส่วนกลาง ราชการบริหารส่วนภูมิภาค และราชการบริหารส่วนท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 โดยการบริหารในภาครัฐได้ให้ความสำคัญกับระบบคุณธรรม จริยธรรม (แสงชัย อภิชาติธนพัฒน์, 2564) และการปกครองส่วนท้องถิ่นยึดหลักการกระจายอำนาจปกครอง เพื่อให้สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยโดยประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง การปกครองท้องถิ่น มีความสำคัญ ด้วยการปกครองท้องถิ่น เป็นรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากการปกครองท้องถิ่นเป็นสถาบันฝึกสอนการเมืองการปกครองแก่ประชาชน ให้ประชาชนรู้สึว่าตนมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการปกครอง รวมทั้งการปกครองท้องถิ่นทำให้ประชาชนได้รู้จักการปกครองตนเองเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล (สุทธินันท์ สุวรรณวิจิตร, 2564) และองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี มีการบริหารงานตามสายบังคับบัญชาจากส่วนกลางมายังส่วนภูมิภาคซึ่งเป็นการบริหารส่วนท้องถิ่นและมีการวางแผนงานพัฒนาตามแผนนโยบายของภาครัฐในทุกปี มีการประสานกับทางเทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตจังหวัดกาญจนบุรี เพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดียิ่งขึ้น (องค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี, 2566) ดังนั้นทางคณะผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติงานของการบริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรีในอนาคต

การบริหารไม่เป็นไปตามที่ได้รับมอบหมาย และไม่ครอบคลุมในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นการทำงานที่มีความซ้ำซ้อน หลายขั้นตอนส่งผลกระทบต่อระยะเวลาการทำงาน และคำสั่งของผู้บังคับบัญชามีระยะเวลาที่ไม่สอดคล้องกับช่วงเวลาการทำงานและวันสิ้นสุดการทำงานมากขึ้น ตลอดจนการสั่งการไม่เป็นระบบตามลำดับขั้นไม่เน้นจุดสำคัญของงานและเรียงเรียงระดับความสำคัญของงานที่ไม่เหมาะสม ทางคณะผู้วิจัยคำนึงถึงการบริหารและแนวทางการปฏิบัติงานของการบริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี เนื่องจากเป็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดูแลครอบคลุมทั้งจังหวัดอีกทั้งยังมีการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดและสนับสนุนการพัฒนาตำบลและท้องถิ่นอื่นภายในจังหวัด เพื่อให้ประชาชนในจังหวัดมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การวิจัยนี้นำเสนอถึงการบริหารขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี ที่ทำให้ประชาชนตระหนักถึงประสิทธิภาพในการบริหารและการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี เนื่องจากประชาชนเป็นผู้ได้รับผลจากการบริหารงานเมื่อได้ดำเนินการศึกษาการบริหารงาน พบว่าผลกระทบที่เกิดจากสายงานที่ซับซ้อนนั้นทำให้การบริการประชาชนล่าช้า และทำให้

ประชาชนต้องใช้ขั้นตอนในการติดต่อส่วนราชการอย่างมากซึ่งประชาชนต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่าย จึงเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการปฏิบัติงานของการบริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรีในอนาคต

ระเบียบการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณกำหนดขอบเขตพื้นที่ในองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี มีประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ บุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 329 คน ทางคณะผู้ทำการวิจัยสุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปสำหรับการกำหนดขนาดตัวอย่างตามวิธีของ Krejcie & Morgan (1970) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยขนาดของกลุ่มตัวอย่างอยู่ที่ระดับความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้มี ทั้งหมด 175 คนโดยการสุ่มแบบบังเอิญ (Field reserve) สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามจากการที่ได้ทบทวนวรรณกรรมจากหนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทางคณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ศึกษาทบทวน โดยใช้หลักการบริหาร 14 ประการ ของ Henri Fayol (1949) มาสร้างเป็นแบบสอบถาม 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ส่วนที่ 2 การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี และส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ การวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม ด้วยแบบสอบถามมาวิเคราะห์ ในลักษณะของตารางโดยคณะผู้วิจัยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequencies), ค่าร้อยละ (Percent), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี

1. จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี คือ บุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 175 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 66.29 มีอายุระหว่าง 40-49 ปี จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 45.72 มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 69.72 มีรายได้เฉลี่ย 15,000 - 25,000 บาท ต่อเดือน จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 48.00 เป็นบุคลากรในหน่วยงานกองช่าง จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 19.43 และเป็นผู้มีประสบการณ์ทำงาน 5 ปีขึ้นไป จำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 80.57

2. จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี ด้านผู้บังคับบัญชาและองค์การโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.62$, S.D. = 0.72) เมื่อจำแนกจากข้อคำถามพบว่า ผู้บังคับบัญชาใช้อำนาจหน้าที่อย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.65$, S.D. = 0.74) ผู้บังคับบัญชาตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.58$, S.D. = 0.29) ผู้บังคับบัญชาให้ความเสมอภาคต่อบุคลากร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.47$, S.D. = 0.80) การสื่อสารของผู้บังคับบัญชาและได้ผู้บังคับบัญชาเป็นไปตามลำดับขั้น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.65$, S.D. = 0.87) ผู้บังคับบัญชาเข้าใจและยอมรับฟังความคิดเห็นของท่าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.49$, S.D. = 0.86) ผู้บังคับบัญชามีความชัดเจนในการสั่งงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.52$, S.D. = 0.87) บุคลากรมุ่งเน้นเป้าหมายเดียวกันเพื่อให้

งานบรรลุผลสำเร็จ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.82$, S.D. = 0.40) และบุคลากรมีการช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกัน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.82$, S.D. = 0.85)

3. จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี ด้านบุคลากรโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกรายข้อคำถามพบว่า ได้รับมอบหมายงานตามความรู้ความสามารถ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.90$, S.D. = 0.84) รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.19$, S.D. = 0.48) รายงานผลปฏิบัติงานต่อผู้บังคับบัญชาอยู่เสมอมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.05$, S.D. = 0.95) ได้รับความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.67$, S.D. = 0.78) มีความมั่นคงในอาชีพมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.09$, S.D. = 0.71) คำนึงถึงคุณภาพของงานหรือผลงานที่จะส่งผลถึงภาพลักษณ์ขององค์การมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.20$, S.D. = 0.65) ปฏิบัติตามกฎระเบียบขององค์การมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.46$, S.D. = 0.76) มีการยอมรับความคิดซึ่งกันและกันมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.34$, S.D. = 0.85) ได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับตำแหน่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.85$, S.D. = 0.93) ได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในงานอยู่เสมอมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.75$, S.D. = 0.88) มีโอกาสในการเสนอแนวคิดในการปฏิบัติงานมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.67$, S.D. = 0.92) และได้รับสวัสดิการด้านต่าง ๆ เช่น สวัสดิการด้านครอบครัว สวัสดิการด้านสุขภาพ เป็นต้น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.89$, S.D. = 1.01)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางการปฏิบัติงานของการบริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรีในอนาคต สามารถเสนอเป็นแนวทางการปฏิบัติงานของการบริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรีในอนาคตได้ 2 แนวทาง ได้แก่

1. แนวทางการบริหารงานของผู้บังคับบัญชาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี

จากผลการวิจัยการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรีนั้นผู้บังคับบัญชาให้ความเสมอภาคต่อบุคลากร ทางผู้บังคับบัญชาเป็นตำแหน่งที่มีอำนาจการบริหารงานสูงสุดในองค์การ ควรใช้อำนาจหน้าที่อย่างเหมาะสมตามแนวคิดพฤติกรรมกรบริหาร (Behavior of Administration) คำนึงถึงการมีเหตุผลในการสื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชาคำนึงถึงค่านิยมแห่งความสำเร็จต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถเข้าทำงานหรือปฏิบัติงานอย่างเสมอภาคและอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่คำนึงถึงสายโลหิต ชาติกำเนิด ภาคนิยม เพื้อน และศาสนา รวมทั้งการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการบริหาร ทั้งจากนักบริหาร ซึ่งเป็นผู้ให้บริการ และประชาชนที่เป็นผู้รับบริการ การมีส่วนร่วมก่อให้เกิดค่านิยมที่ดีต่อองค์การบริหาร ทั้งภายในและภายนอกองค์การ

2. แนวทางการบริหารงานของบุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี

จากผลการวิจัยการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรีนั้นบุคลากรรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย ทางบุคลากรแต่ละหน่วยงานมีหน้าที่รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายงาน อาทิ งานวิชาการ ตรวจสอบภายใน มีหน้าที่เกี่ยวกับการเผยแพร่ แนะนำ ให้ความรู้ และคำปรึกษาด้านการเงิน จัดทำแผนตรวจสอบภายในประจำปี ตรวจสอบความถูกต้อง และการดำเนินงานมีความน่าเชื่อถือ ด้านแผนงานงบประมาณ ต้องมีองค์ประกอบเกี่ยวกับการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความรวดเร็วเป็นระบบ คำนึงถึงความถูกต้องและความ เป็นระเบียบเรียบร้อยของงาน มีความคิดริเริ่ม และมีเทคนิคใหม่ ๆ มาใช้ในการปรับปรุงงานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง และแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่องาน โดยอาศัยคำแนะนำจากผู้บังคับบัญชา และศึกษาปฏิบัติงานอื่นที่เกี่ยวข้องมากเป็นพิเศษทุกครั้งที่มีโอกาส

อภิปรายผลการวิจัย

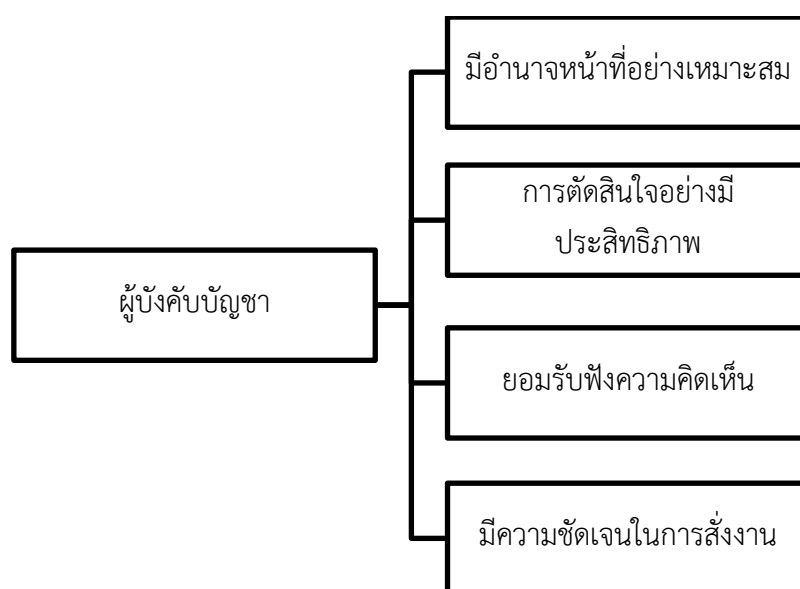
การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี โดยความสำคัญของการบริหารงาน คือการที่ผู้บังคับบัญชาใช้อำนาจหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ Taylor (2002) กล่าวว่า งานบริหารทุกอย่างจำเป็นต้องกระทำโดยมีหลักเกณฑ์ ซึ่งกำหนดจากการวิเคราะห์ศึกษาโดยรอบคอบ ทั้งนี้เพื่อให้มีวิธีที่ดีที่สุดในอันที่จะก่อให้เกิด ประสิทธิภาพในการผลิตมากยิ่งขึ้นเพื่อประโยชน์สำหรับทุกฝ่ายที่ การบังคับบัญชาสั่งการ การจัดองค์กรตลอดจนจัดโครงสร้างการทำงานนั้นจะทำให้เราเห็นสายบังคับบัญชาที่ชัดเจน เห็นลำดับความสำคัญ ตลอดจนอำนาจหน้าที่ในการสั่งการ เพราะการทำงานหม่มากจำเป็นต้องมีผู้บังคับบัญชาเพื่อให้การทำงานดำเนินไปได้อย่างราบรื่น มีคนคอยควบคุม สั่งการ ภาพรวม ตลอดจนสอดส่องปัญหาเพื่อหาทางแก้ไขให้ไวที่สุด ข้อดีในการมีอำนาจสั่งการอีกอย่างก็คือช่วยให้เกิดการตัดสินใจอย่างทันท่วงที ผู้ที่มีอำนาจการตัดสินใจจะต้องสามารถวิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างรอบคอบ และตัดสินใจได้เฉียบขาด ว่องไว ตลอดจนมีความรับผิดชอบในการตัดสินใจของตนด้วย และผู้บังคับบัญชาที่ดียังสามารถที่จะสร้างแรงจูงใจในการทำงาน เข้าใจและเอาใจใส่ผู้ใต้บังคับบัญชาให้กำลังใจ รวมถึงอยู่ข้าง ๆ ในยามที่เกิดวิกฤติ ชลธิชา จิรภัคพงษ์ และคณะ (2562) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่องคุณภาพการบริหารองค์การของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย เพื่อศึกษาคุณภาพการบริหารองค์การ ตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ ผลการศึกษา พบว่า การนำองค์กร มีการกำหนดทิศทางในการทำงานไว้อย่างชัดเจนตามปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ มีการพัฒนาโครงสร้าง ระบบงานต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยให้เกิดความคล่องตัว การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ มีการจัดทำแผนพัฒนามหาวิทยาลัยที่สอดคล้องกับปรัชญา พันธกิจ และนโยบายในการบริหารงาน การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และให้ความร่วมมือสนับสนุน มีการจัดการข้อมูลสารสนเทศอย่างเป็นระบบ มีความทันสมัย ครบคลุม และทันต่อการใช้งาน การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล มีการคัดเลือกบุคลากร และการมอบหมายงานอย่างเป็นระบบตามประกาศมหาวิทยาลัย มีการพัฒนาบุคลากรทั้งสายวิชาการ และสายวิชาชีพ มีการจัดบรรยากาศของสถานที่ทำงาน จัดสวัสดิการเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่บุคลากร มีระบบการจัดการกระบวนการ

แนวทางการปฏิบัติงานของการบริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรีในอนาคต โดยความสำคัญของแนวทางการปฏิบัติงานคือค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับตำแหน่ง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี Castetter (1996) ได้กำหนดกระบวนการให้สิ่งตอบแทน (compensation) ซึ่งประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การกำหนดนโยบายค่าตอบแทนบุคลากร เป็นการชี้แจงความมั่นใจในการควบคุมระบบ ค่าตอบแทนให้กับบุคลากรในองค์กร 2) การจัดทำโครงสร้างของตำแหน่ง เป็นการกำหนดความสัมพันธ์ของแต่ละตำแหน่ง และการกำหนดความสัมพันธ์ในระบบที่เกี่ยวข้อง 3)การกำหนดค่าเงินเดือนของตำแหน่ง เป็นการเปรียบเทียบและประเมินคุณค่าของตำแหน่งเป็นค่าเงิน 4) การเทียบค่าทางเศรษฐกิจของผู้ครองตำแหน่ง เป็นการกำหนดค่าตอบแทนของผู้ดำรงตำแหน่งและผลการปฏิบัติงาน 5) การบริหารแผนงานค่าตอบแทนบุคลากร เป็นกระบวนการบริหารแผนงานค่าตอบแทนบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ การแก้ปัญหาการเลื่อนตำแหน่ง และการควบคุมค่าใช้จ่าย และ 6) การควบคุมกระบวนการ เป็นการประเมินผลลัพธ์ของกระบวนการ การปรับเปลี่ยนการจ่ายค่าตอบแทนในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายองค์กร จันเต็ม มะเตือ (2566) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง“ประสิทธิภาพในการบริหารงานของ องค์การบริหารส่วนตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร” ผลการศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารงานของ องค์การบริหารส่วนตำบลปรากฏว่า สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยรวมอยู่ในระดับมาก คือ ด้านการปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์เป้าหมายของงาน การปรับปรุงงาน การกำหนดวัตถุประสงค์เป้าหมายขององค์การ ด้านการจัดทำข้อมูล เพื่อให้รับรู้ถึงเป้าหมาย ด้านการกำหนด ตัวชี้วัดการ

บรรลุเป้าหมาย และผลการปฏิบัติงาน ด้านการจัดวางกลไกการตรวจสอบ ด้านการจัดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านการวัด และการประเมินผลงาน และด้านการให้รางวัล และการยกย่องตามลำดับ

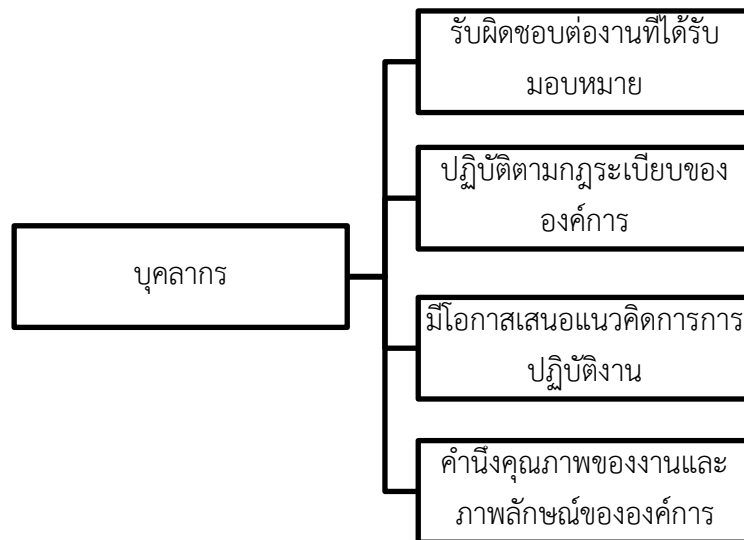
องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ผู้บังคับบัญชาเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการบริหาร มีอำนาจในการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ โดยต้องอาศัยตามหลักการบริหารที่เป็นลำดับขั้น ผู้บังคับบัญชามีอำนาจหน้าที่เหมาะสมต่อการสั่งการ และมีการพิจารณาในการตัดสินใจประกอบกับการรับฟังความคิดเห็นของบุคลากร และการสั่งการที่ชัดเจนเพื่อให้บุคลากรปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ มีรายละเอียดตามภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 แนวทางการบริหารงานของผู้บังคับบัญชาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี

บุคลากรแต่ละหน่วยงานมีหน้าที่รับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายงาน ไม่ว่าจะเป็น งานวิชาการ ตรวจสอบภายใน มีหน้าที่เกี่ยวกับการเผยแพร่ แนะนำให้ความรู้ และคำปรึกษาด้านการเงิน จัดทำแผนตรวจสอบภายในประจำปี ตรวจสอบความถูกต้อง และการดำเนินงานมีความน่าเชื่อถือ โดยต้องมียุทธศาสตร์ประกอบเกี่ยวกับการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วย มีความรวดเร็ว ต้องคำนึงถึงความถูกต้อง และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของงาน มีความคิดริเริ่ม และมีเทคนิคใหม่ ๆ มาใช้ในการปรับปรุงงานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ โดยอาศัยคำแนะนำจากผู้บังคับบัญชา มีรายละเอียดตามภาพที่ 2 ดังนี้

ภาพที่ 2 แนวทางการบริหารงานของบุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี

ข้อเสนอแนะ

จากการลงพื้นที่ของคณะผู้วิจัย ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการให้การบริหารเป็นไปตามงานที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้มีประสิทธิภาพต่อการปฏิบัติงานที่ครอบคลุมทุก ๆ ด้าน จึงควรสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน เช่น การให้โบนัสสำหรับคนที่ทำผลงานดีเด่น เป็นต้น
2. ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการให้ลดขั้นตอนการทำงาน จึงควรนำเทคโนโลยีมาใช้ภายในองค์กร เช่น เครื่องมือทางเทคโนโลยี ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในงานด้านต่าง ๆ เป็นต้น
3. ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการให้คำสั่งของผู้บังคับบัญชามีระยะเวลาที่เหมาะสม เพื่อให้ปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ควรมีการสั่งการอย่างเป็นระบบตามลำดับขั้น ให้ความสำคัญกับการเรียงลำดับความสำคัญของงาน
4. ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการให้เกิดความร่วมมือระหว่างกอง/ฝ่าย/สำนักงาน ภายในองค์กร เพื่อให้การปฏิบัติงานมีความรวดเร็ว และสำเร็จทันตามระยะเวลาที่กำหนด ควรจัดให้มีกิจกรรมหรือโครงการผ่านการจัดกิจกรรมนันทนาการ เพื่อให้เกิดความผูกพัน และสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีภายในองค์กร เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งถัดไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงานให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น
2. ควรศึกษาความพึงพอใจของประชาชนที่ได้รับการบริการจากบุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี เพื่อเป็นแนวทางในการบริการประชาชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- จันทิม มะเดื่อ. (2566). ประสิทธิภาพในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอ ค้อวัง จังหวัดยโสธร. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, 10(1), 141-142.
- ชลธิชา จิรภักคพงศ์ และคณะ. (2562). คุณภาพการบริหารองค์กรของมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่. *วารสารหาดใหญ่วิชาการ*, 17(2), 259.
- นิพนธ์ ศศิธรเสาวภา. (2560). *หลักรัฐประศาสนศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

สุทินันท์ สุวรรณวิจิตร. (2564). การกระจายอำนาจการปกครอง. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 8(5), 123.

แสงชัย อภิชาติชนพัฒน์. (2564). *หลักธรรมาภิบาลในการบริหารองค์กร*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและทักษะในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร

The Transformational Leadership and Digital Skills of School Administrators Under the Office of Educational Service Area Krung Phet Ra Nakhon

ณัฐพัชร วรพงศ์พัชร¹ และ เบญจมาศ หมื่นสาย²

Ntapat Worapongpat¹ and Benjamas Muensai²

ศูนย์ถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรมชุมชน ผู้ประกอบการ การท่องเที่ยว และการศึกษาสถาบันนวัตกรรมทางการศึกษา
สมาคมส่งเสริมการศึกษาทางเลือก¹

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี²

Center for Knowledge Transfer, Technology, Community Innovation, Entrepreneurship, Tourism and Education
Educational Innovation Institute Association for the Promotion of Alternative Education, Thailand¹

Faculty of Education, Bangkokthonburi University, Thailand²

Corresponding Author, E-mail: ¹dr.thiwat@gmail.com

Retrieved: March 28, 2023; Revised: December 13, 2023; Accepted: December 20, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร 2. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับทักษะในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร จำแนกตามระดับการศึกษาประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษาจำแนกตามระดับการศึกษา เป็นการวิจัยเชิงปริมาณมีเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือครูและผู้บริหารในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 103 คน กำหนดขนาดโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน ได้มาจากวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น ตามสัดส่วนของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบโดยการทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบค่าสถิติค่าเอฟ แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสารวรรณกรรม

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับทักษะในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ประสบการณ์การทำงานของผู้บริหารและครูในสถานศึกษามีความแตกต่างกัน ขนาดของสถานศึกษามีความแตกต่างกัน แต่ในปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้บุคคลเดียวอาจต้องทำงานหลายอย่าง

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร; ทักษะในยุคดิจิทัล; โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร

Abstract

The objectives of this research were: 1. to study the level of transformational leadership and skills in the digital age of school administrators under the jurisdiction of the Educational Service Area Office and 2. to compare transformational leadership with skills in the digital age of school administrators under the jurisdiction of the Educational Service Area Office Phetchaburi Classified by level of education and work experience and the size of the school It is a research that combines qualitative and quantitative research (Mixed Methods) with research tools such as questionnaires. The sample consisted of 103 teachers and administrators in basic educational institutions under the Petchranakorn Educational Service Area Office. Size was determined using the Craigie and Morgan tables obtained by stratified random sampling. (stratified random sampling) according to the proportion of teachers under the Office of Krung Petchranakorn Educational Service Area. Then the data collected from the questionnaire was analyzed using descriptive statistics consisting of percentage, mean, standard deviation. and compared by t-test and F-statistic test. The information is gathered from literary documents.

The results showed that 1) Transformational Leadership and Skills in the Digital Age of School Administrators under the district office study area Phetchaburi Overall, it was at a high level. 2) The working experiences of administrators and teachers in educational institutions were different. The size of the school is different. But nowadays, the world is changing rapidly. cause a single person may have to perform multiple tasks

Keywords: Executive Transformational Leadership; Skills in The Digital Age; Schools Under The Krung Phetranakorn Educational Service Area Office

บทนำ

ปัจจุบันสังคมโลกกำลังอยู่ในยุคที่เรียกกันว่า “โลกาภิวัตน์” ความเจริญก้าวหน้าของการสื่อสารโทรคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยปัจจุบันทำให้โลกแคบลง สามารถติดต่อสื่อสารข้อความถึงกันและกันได้อย่างรวดเร็ว ทำให้วัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเชื่อ ความคิด ของสังคม สามารถเผยแพร่กระจายและถ่ายทอดได้ง่าย เกิดลัทธิเอาอย่างตามกระแสชาวยุคและเป็นไปอย่างรวดเร็ว จึงเป็นการยากที่จะควบคุมการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดต่อสังคมได้ การจัดการศึกษา สังคมในยุคปัจจุบันและในอนาคตจึงเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาพัฒนาสังคม (พระครู ปริยัติกิจ วรวัฒน์สุนทร, 2565)

ความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในยุคนี้นำมาซึ่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาปัจจุบัน ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิด กระตุ้นให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้ทักษะ ความสามารถในการจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาสถานการณ์ที่ไม่ปกติ อาทิ สถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำในยุคดิจิทัล มีทักษะการรู้ดิจิทัล มีทักษะการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ การใช้เครื่องมือเทคโนโลยี เพื่อการสื่อสารและบริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ (ณัฐวิภา อุดขุนนารี, 2565) ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จของสถานศึกษา ซึ่งมีผลการวิจัยศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำเป็นปัจจัยที่ส่งผลการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน และผลลัพธ์ด้านตัวผู้เรียน โดยภาวะผู้นำมีอิทธิพลส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนรวมร้อยละ 25 ของปัจจัยทั้งหมด ที่ได้สังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับ

ภาวะผู้นำในช่วง เวลา 30 ปีพบว่า การปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ โดยภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมีค่า 0.25 (รัตติกา รวดเร็ว, 2565) และ (รองปัญ สังกา และคณะ, 2566) ภาวะผู้นำเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้บริหารที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจ สามารถชักจูงโน้มน้าวบุคลากรให้มีพฤติกรรม และให้ปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายขององค์กร ดังนั้นภาวะผู้นำจึงมีความสำคัญสำหรับผู้บริหารเพื่อริเริ่ม นำพา กระตุ้น สร้างแรงจูงใจและเสริมแรงให้บุคลากรในองค์กรร่วมมือ รวมพลังในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร (ณัฐสิริ เดชาติวงศ์ ณ ออยุธยา & ณิรดา เวชญา ลักษณะ, 2566) ได้มีแนวคิดที่ว่าควรพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคดิจิทัลให้ตระหนักถึงคุณค่าและการรู้ดิจิทัล (Digital Literacy) มีทักษะการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ (สกาวัฒน์ เมืองจันทร์, กัญญ์ รัชการย์ เลิศอมรศักดิ์, 2565)

ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาจากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยี(ธัญชาติ ล้อพงศ์พานิชย์, 2565) การจัดการศึกษาในรูปแบบที่ผ่านมามีอาจจะไม่เหมาะสมกับการสร้างพลเมืองในยุคดิจิทัล (กัญญาภัค ไช้เพชร และ จุฬพารณณภรณ์ ธนะแพทย์, 2565) และผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลหรือไม่ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องพัฒนาความเป็นภาวะผู้นำของตนเอง ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง (ณัฐวดี ชูวัง และอัจฉราวรรณ จันทร์เพ็ญศรี, 2565) สามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการตัดสินใจและสามารถวางแผนการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถกระตุ้นให้ครูผู้สอนและนักเรียนเกิดการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาและสามารถร่วมกันสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษาให้มีคุณภาพ ปรับตัวพร้อมรับมือยุคดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว (วรวรรณ อินทร์ชู และ จิตติมา วรณศรี, 2565)

ผู้วิจัยจึงสนใจที่ศึกษา ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร ที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับกระบวนการบริหารสถานศึกษา เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูจะสามารถนำผลการศึกษาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา และเป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษาใช้ในการวางแผนพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร

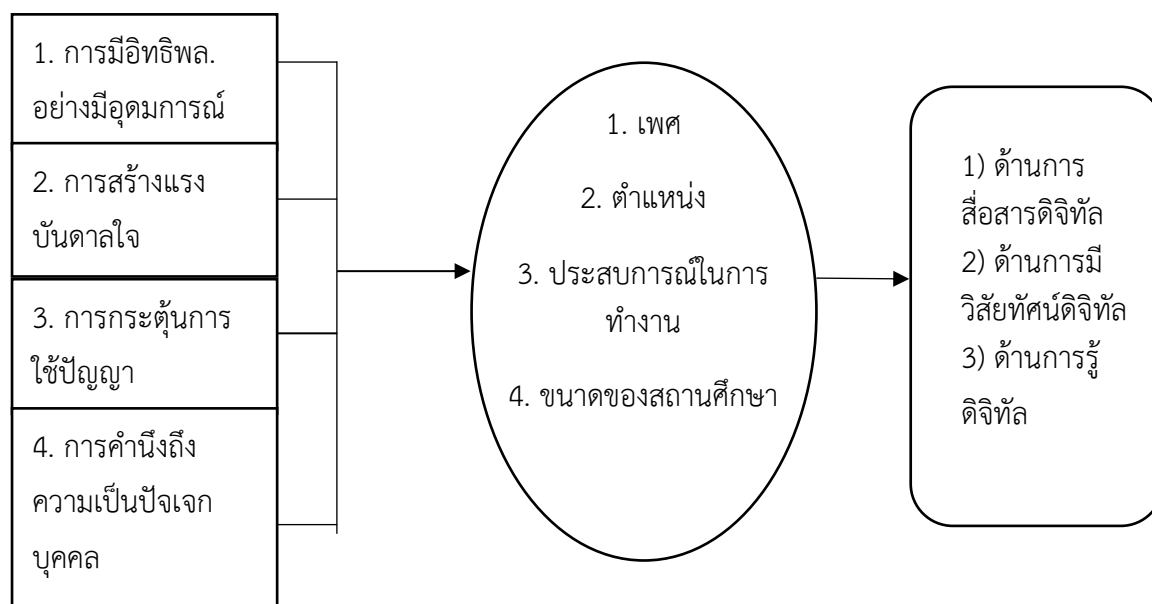
การทบทวนวรรณกรรม

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง สามารถสรุปได้ว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) เป็นพฤติกรรมที่ ผู้บริหารแสดงให้เห็นให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเห็นในการทำงาน เพื่อกระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความต้องการและมีความพึงพอใจมากกว่าที่มีอยู่ ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง กล้าเผชิญกับความเปลี่ยนแปลง มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเป็นการจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชามองให้ไกลเกินกว่าความสนใจของตนเองไปสู่ประโยชน์ของสถานศึกษาซึ่งกระบวนการที่ผู้บริหารสถานศึกษามีอิทธิพลต่อครูนี้จะกระทำโดยผ่านองค์ประกอบพฤติกรรม 4 ประการ คือ 1) การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ 2) การสร้างแรงบันดาลใจ 3) การกระตุ้นทางปัญญา 4) การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และเนื่องจากสภาพปัจจุบันสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้บุคลากรของไทยจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงตามสภาพของสังคม เป็นผลให้ประเทศไทยมีการปฏิรูปการเรียนรู้ ทั้งในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 มาตรา 40 ได้กำหนดให้ปลัดกระทรวงและเลขาธิการ

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา โดยตรงตามเจตนารมณ์ของการปฏิรูปการศึกษา พร้อมทั้งได้กำหนดให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคล เพื่อให้มีความเป็นอิสระ คล่องตัว สามารถบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษาสะดวก รวดเร็ว ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้บริหารการศึกษาควรได้รับการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่จะนำไปสู่การบริหารยุคใหม่นั้นเอง

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ (Mixed Methods) ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิดของบาสและอโวลิโอ (Bass and Avolio) ประกอบด้วยคุณลักษณะ 4 ประการ คือ 1) การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (Charismatic or idealized influence) 2) การสร้างแรงบันดาลใจ (inspirational motivation) 3) การกระตุ้นการใช้ปัญญา (intellectual stimulation) 4) การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (individualized consideration) ส่วนทักษะในยุคดิจิทัล จำนวน 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการสื่อสารดิจิทัล 2) ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล 3) ด้านการรู้ดิจิทัล

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณโดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ประกอบด้วย

1.1 ประชากร ได้แก่ ครูและผู้บริหารในโรงเรียนของรัฐบาลที่จัดการเรียนการสอนระดับการศึกษา ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จังหวัดกรุงเทพมหานคร จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดระยอง และจังหวัดนครพนม จำนวน 4 โรงเรียน คือ 1)โรงเรียนวัดเลา (คณะศิษย์เทพสิทธิอุทิศ) จังหวัดกรุงเทพมหานคร 2) โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 57 จังหวัดเพชรบูรณ์ 3) โรงเรียนวัดโนไไร่ จังหวัดระยอง 4) โรงเรียนบ้านนาโดนเก่า จังหวัดนครพนม ประจำปีการศึกษา 2565 จำนวน 140 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูและผู้บริหารในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 103 คน กำหนดขนาดโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกนได้มาจากวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น(stratified random sampling) ตามสัดส่วนของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร

2. เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ข้อมูลที่ได้เป็นความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ซึ่งเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับทักษะในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ครั้งนี้แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบสำรวจรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับทักษะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ดังนี้

5 หมายถึง ระดับมากที่สุด

4 หมายถึง ระดับมาก

3 หมายถึง ระดับปานกลาง

2 หมายถึง ระดับน้อย

1 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับทักษะในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

4.1 การจัดกระทำข้อมูล

1) นำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม

2) กำหนดเกณฑ์ในการให้คะแนนแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ (Likert's Scale) ได้กำหนดค่าคะแนนแต่ละระดับ ดังนี้

แบบสอบถามตอนที่ 2 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับทักษะในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ ดังนี้

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้การคำนวณแจกแจงความถี่

2) วิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับทักษะในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) วิเคราะห์เปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับทักษะในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร จำแนกตามความคิดเห็นของ ข้าราชการครู วุฒิการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงาน โดยใช้สถิติการทดสอบค่าที (t-test for independent samples)

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

5.1 สถิติที่ใช้หาคุณภาพของเครื่องมือ

1) หาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Item – Objective Congruence)

2) หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach, 1990)

5.2 สถิติพื้นฐาน ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.3 สถิติใช้ในการทดสอบสมมติฐาน เปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับทักษะในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร ตามความคิดเห็นของข้าราชการครู จำแนกตามวุฒิการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงาน สถิติที่ใช้ คือ การทดสอบค่าที (t-test for independent samples)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่าระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร (n=103)

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์	4.40	0.72	มาก	1
2. ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ	4.39	0.63	มาก	2
3. ด้านการกระตุ้นการใช้ปัญญา	4.34	0.63	มาก	3
4. ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล	4.32	0.70	มาก	4
เฉลี่ยรวม	4.36	0.67	มาก	

จากตารางที่ 1 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยรวมในแต่ละด้านอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.67 ส่วนด้านที่มากที่สุด คือด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ($\bar{X}=4.40$, S.D. = 0.72) รองลงมา คือการสร้างแรงบันดาลใจ ($\bar{X}=4.39$, S.D. = 0.63) ด้านการกระตุ้นการใช้ปัญญา ($\bar{X}=4.34$, S.D. = 0.63) และด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ($\bar{X}=4.32$, S.D. = 0.70) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของทักษะในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร (n=103)

ทักษะในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. ด้านการสื่อสารดิจิทัล	4.29	0.69	มาก	1
2. ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล	4.09	0.79	มาก	3
3. ด้านการรู้ดิจิทัล	4.12	0.76	มาก	2
เฉลี่ยรวม	4.17	0.75	มาก	

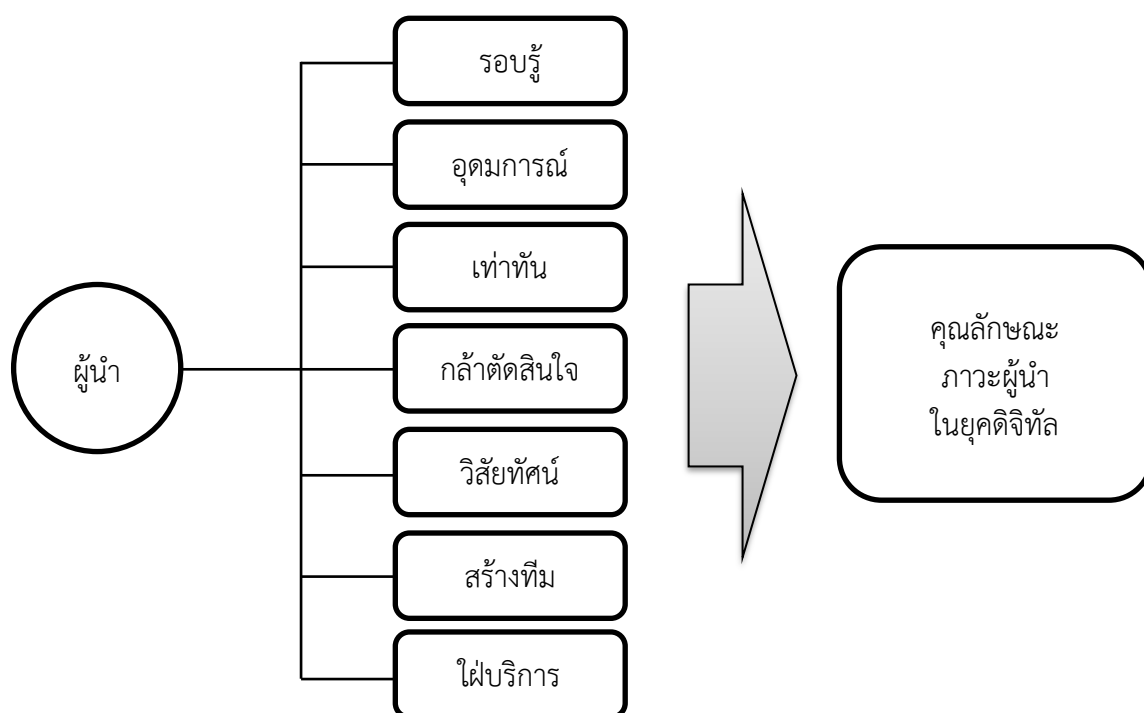
จากตารางที่ 2 ทักษะในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยรวมในแต่ละด้านอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.75 ส่วนด้านที่มากที่สุด คือด้านการสื่อสารดิจิทัล ($\bar{X}=4.29$, S.D. = 0.69) รองลงมา คือการรู้ดิจิทัล ($\bar{X}=4.12$, S.D. = 0.76) และด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล ($\bar{X}=4.09$, S.D. = 0.79) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยพบว่า ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการกระตุ้นการใช้ปัญญา และด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วงระดับ 51-60 ปี ระดับการศึกษาขั้นต่ำในระดับปริญญาโทมีประสบการณ์การทำงานระหว่าง 26-30 ปีขึ้นไป ซึ่งจากประสบการณ์การทำงานที่มีมากทำให้สามารถปรับตัวได้และเข้ากับการเปลี่ยนแปลงทุกยุคทุกสมัยมีวุฒิภาวะสูงจึงสามารถบริหารจัดการกับความรู้สึกละอายใจและอารมณ์ของตนเอง มีความสามารถรับรู้ได้มีอิทธิพลต่อบุคคลสำคัญอื่น ๆ และสามารถสร้างสมดุลของภาวะจิตใจและแรงขับของตน ด้วยพฤติกรรมอย่างผู้มีสติสัมปชัญญะและมีจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ ประภาวิชญ์ เจียรสุคนธ์, ศุภกร ศรเพชร และชาญวิทย์ หาญรินทร์ (2565) และสอดคล้องกับ สุธิดา สอนสืบ และพชรวิทย์ จันทศิริศิริ (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับบรรยากาศองค์การของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยรวมของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามขนาดโรงเรียน และประสบการณ์ในการสอน โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากซึ่งสอดคล้องกับ วิทวัส นิดสูงเนิน, สมบูรณ์ บุรศิริรักษ์ และมารุต พัฒนาผล, (2565)

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับทักษะในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร พบองค์ความรู้ที่สามารถสรุปคุณลักษณะภาวะผู้นำในยุคดิจิทัล เป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 2 แสดงผลกระทบทางสังคมของประชาชนจากการจัดการท่องเที่ยวสมัยใหม่

จากภาพที่ 2 แสดงให้เห็นว่า คุณลักษณะของภาวะผู้นำในยุคดิจิทัล เป็นการที่ผู้นำสมัยใหม่นั้นต้องมอง การณเิลกลบนฐานความคิดที่นอกกรอบแต่บนฐานข้อมูล เชื่อถือได้ ไม่จำเจกับแนวคิดแบบเดิม ๆ มองให้ไกลแล้ว เเดินไปให้ถึงบนหลักคิดเทคนิค วิธีการที่ทันสมัย พร้อมทั้งหาเทคนิคใหม่ๆเข้ามาปรับใช้ในองค์กร และสร้างทีม (Team Work) ผู้นำที่ดีที่มีความคิดก้าวหน้านั้นต้องรู้จักการสร้างทีมงาน สร้างเครือข่าย เพราะทีมงานหรือ เครือข่ายเหล่านั้น จะเป็นปัจจัยผลักดันให้การบริหารงานสำเร็จลุล่วงได้อย่างรวดเร็ว เพราะทีมงานถือเป็นหัวใจ สำคัญในการบริหารงาน ผู้นำไม่สามารถทำงานให้สำเร็จได้โดยปราศจากทีมงาน เพราะในปัจจุบันนี้สังคมมีความ สลับซับซ้อนเป็นอย่างมาก องค์กรจะไม่สามารถอยู่ได้อย่างโดดเดี่ยวเพียงลำพัง ดังนั้น เพื่อเป้าหมายที่จะบรรลุได้ อย่างมีประสิทธิภาพการสร้างทีมงานและเครือข่ายจึงมีความสำคัญอย่างมาก

สรุป

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับทักษะในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา กรุงเทพมหานครด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการกระตุ้นการใช้ ปัญญา และด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ควรคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ผู้บริหารควรอำนวยความสะดวก เอาใจใส่พิเศษ เพื่อความสัมฤทธิ์ผล ความก้าวหน้า และเป็นที่ปรึกษาของ ผู้ร่วมงาน และทักษะในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล ผู้บริหารควรจัดให้มีการ กำหนดนโยบายดิจิทัลร่วมกันกับคณะครูในโรงเรียนเพื่อพัฒนาและจัดการเรียนการสอนไปในแนวทางเดียวกันโดย มีการให้ใช้เทคโนโลยีเข้ามาประกอบการสอนมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

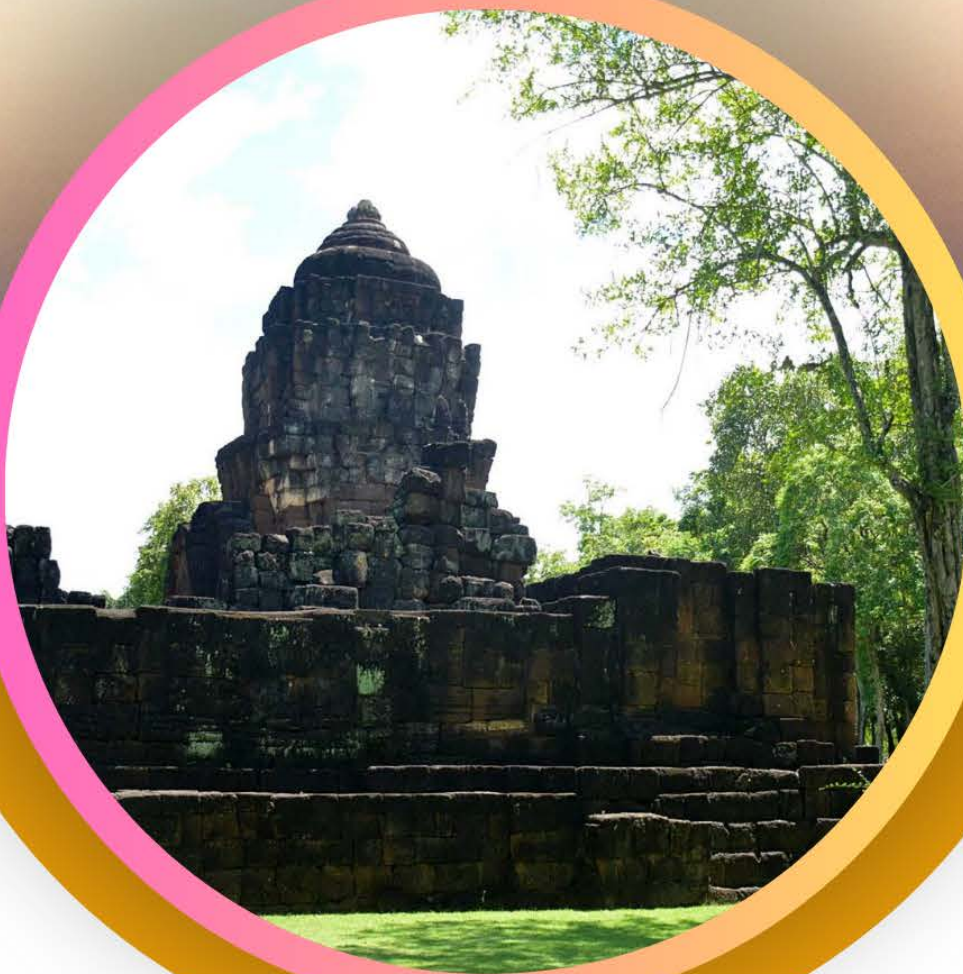
งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับทักษะในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนที่สำคัญ คือ ภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงกับทักษะในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนใน รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ สามารถนำไป ประยุกต์ใช้กับในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษา โดยควรให้ ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพทางการจัดการศึกษา สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็น เกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับทักษะในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

- กัญญาภัค ไช้เพชร และ จุฬารัตนภรณ์ ธนะแพทย์. (2565). ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถาน ศึกษาใน ยุคศตวรรษที่ 21. *วารสาร มจร อุบลราชธานี*, 7(2), 51-64.
- ณัฐวดี ชูวัง และ อัจฉรวรรณ จันทรเพ็ญศรี. (2565). คุณลักษณะและทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาใน ยุคดิจิทัล ตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานครเขต 1 กลุ่ม โรงเรียนที่ 2. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 10(2), 48-48.

- ณัฐวิภา อุดมุนาริ. (2565). ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร: ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร. *วารสาร วิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 2(2), 103-116.
- ณัฐสิริ เดชาติวงศ์ ณ อยุธยา และ นิรดา เวชญาติลักษณ์. (2566). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารจัดการศึกษาทางไกลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พิจิตร. *Social Sciences Research And Academic Journal*, 18(1), 191-206.
- ทศวรรษ เกิดตั้ง และ ธดาสิทธิ์ ธาดา. (2565). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาและการขับเคลื่อนนวัตกรรมสู่การศึกษา 4.0. *รายงานการประชุม Graduate School Conference*. 4(1), p. 1346.
- ธัญชาติ ล้อพงศ์พานิชย์. (2565). ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะด้าน เทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียนเอกชนจังหวัดอุบลราชธานี. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 7(2), 579-592.
- ประวิทย์ ใจยี่สุคนธ์, ศุภกร ศรีเพชร และ ชาญวิทย์ หาญรินทร์. (2565). สภาพความต้องการจำเป็นและแนวทางพัฒนา ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา นครพนมเขต 1. *Rajapark Journal*, 16(48), 90-104.
- วรวรรณ อินทร์ชู และจิตติมา วรณศรี. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถาน ศึกษากับการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การ ศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชรเขต 2. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 7(6), 300-311.
- วิทวัส นิดสูงเนิน, สมบูรณ์ บุรศิริรักษ์ และมารุต พัฒนาผล. (2565). การพัฒนาโมเดลสมการโครงสร้างของ ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลโรงเรียน มัธยมศึกษาในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*, 5(4), 1638-1658.
- สุธิดา สอนสืบ และพชรวิทย์ จันทศิริสิริ. (2565). โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้ บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ. *วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์*, 6(2), 212-225.

วารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบูลย์
บ้านห้วยสะพาน 368 หมู่ 12 ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี 71140

 <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/Kanchana-editor/index>

 08-2936-9166

 kanchanaJournal@gmail.com